

Hetedik évi folyam.

Pest, augusztus 5-én 1860.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félfévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félfévre 10 ft., évnegyedre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Az első testvérharcok.

István keresztyénné létele után csak két ut maradt hátra a magyar népnek; — fejedelméhez vagy istenéhez maradni hűnek.

István eleinte nem kényszerite senkit, csupán a szellem szelidebb eszközeivel terjeszté az emberszerető új hitet, hittanítokat küldé a nép közé, templomokat, zárdákat épité és gazdagita, csak midőn azokat leronták a napimádók s kivont karddal léptek ki ellene, vevé ő is kezébe *szent Móricz dárdáját*, melynek nyele a megváltó koporsószegeivel volt kiverve s hivei kevés számát összegyűjtve maga körül, csatára indult ellenök.

Ez volt az első testvérharcz.

A roppant földbirtoku *Kupa* volt a lázadók vezére. — Maga ősvallásában megrögzött daczos fanatikus, fejedelmi vérénél fogva a trónhoz legközelebb álló rokon, egykor Geiza özvegyének megvetett kérője, — most vakbuzgalom, hatalomvágy és sértett szerelem miatt a kitört forradalom vezetője.

A hadsereg erőre egyenlőtlen volt. Nagy, töméntelen a napimádóké, csekély a keresztyéneké. De Isten volt a keresztyén királylyal, s még a csodák ideje nem járt le. — Az ütközet legelső hevében a serege élén küzdő *Kupa* egy lánsadőféstől leesett lováról, egy pillanat múlva véres feje emelkedett ki magasra a seregek fölött egy dárda hegyére szúrva.

Ez elrémítő jelre ijedség lepte el a napimádók szívét, megfuttak a csatából, szétoszolva erdeikbe, barlangjaikba vagy visszaterve fejedelmükhöz s fölvéve az engesztelő keresztséget.

Ez idő óta üldözve volt a napimádás. Az oltárok széthánytat, a hun betűkkel írott pogány könyvek (különben a historia-

ismeret végtelen kárára) országszerte megégettettek, kik fák alatt, forrásoknál, kövek felett áldoztak, azokat nyakukra kötött kövekkel hajították a vizekbe s mindenki rettentéseül, az elesett pogány vezér teste négyfelé vágatott, s kiszegezettett az ország négy fővárosának kapuira.

Egyike e fővárosoknak volt Gyula-Fehérvár.

Itt épen akkor temették Gyulát, az erdélyi magyar vezért, ki maga is titkon a keresztyén vallást hívé, de a kinek fia az ifjabb Gyula e vallást megtagadta.

Erdélyben akkora legerősebbnépfaj a *székelyek* voltak. E vaskemény-ségű nemzet mai arczáról is sokban reá ismerhetni arra, a mi hajdan volt. Minden külső változás daczára, erkölcsi, szokásai csaknem azonok maradtak, s ama néhány őszokásról, mi köztük a keresztyénség és királyság behozatalával is fenmaradt, néhány homályos eszmét ragadhatunk meg őseink vallási és polgári törvényeiről.

Betűk régebben voltak, mint a magyaroknak, felülről lefelé írtak velök, kihagyva a magánhangzókat, három je-

GYULA VEZÉR CSALÁDJA I. ISTVÁN KIRÁLY FOGSÁGÁBAN.

gyük volt, olyanok, mint egy bogár alakja, miknek értelmét maig sem tudni. E jegyeket még 1518-ban tanították az iskolákban, akkor tiltatott el vesszőzés büntetése alatt, de még azután is pácákra vágott leveleket küldöttek egymásnak.

Istenüket hozzájárulhatlan völgyek, vagy magas sziklák menedékén imádták, maig is állanak *Bálványos vár* romjai, hol legtovább maradtak fenn a napimádók töredékei.

Papjaik, kik az istenitiszteleket végezték, egyuttal polgármőnőkeik is voltak. Ezeket hitták *Rabonbánoknak*.

Áldozatoknál mindenkinek szabott helye volt. Még maig is, ha valaki jogait eladja, háza, földje után odateszi „templombeli ülőhelyét“ is.

Az áldozatoknál szerencsندیfából faragott kehely forgott kézről kézre, a legutolsó rabonban Sándour e kehelyvel tulment a hét erdőn a keresztyének terjedése elől.

Kézdi-Vásárhelyhez közel van egy halom. Régi ős szokásnál fogva minden székely, ki ide jut, mielőtt odább menne, itt megpihen. A dombot „tűzhalom“-nak hívják. Az áldozatok tüze századok előtt e halmon lobogott fel, a nép maig is tiszteli azt, bár nem emlékszik rá, hogy miért?

Minden évben összegyűltek e férfiak harezi gyakorlatra, miket a diákosabb utókor „Istrumoknak“ nevezett el, ki el nem jött, vagy rosszul volt fegyverezve, a rabonban kitörülte a szabadok sorából.

Adót nem fizettek, csak ha királyfi született, adott minden székely egy ökröt fejedelmének, a király bélyegével megégetve, ezt hitták „ökrösítésnek.“

A székely akármit vétett fejedelme ellen, fejét vesztethé, de vagyonát soha, az megmaradt a rokonoknak.

Ha mag nélkül halt meg valaki, vagyonai nem a fejedelemre szálltak, hanem szomszédaira.

Ha valaki meggyilkoltatott, rokonai holttestét temetetlen hagyták, míg gyilkosa meg nem büntetett, annak pedig a holttestemnél meg kellett jelenni. E szokás Kálmánig fenmaradt: „temre hívás“ és „halálujtás“ czim alatt.

S magánéletük körében is annyi volt az ős sajátság, a mi mind e mai napig feledetlenül maradt meg közöttük.

A rossz hazafin, a gyáván a nép úgy állt boszut: hogy rajta ment és házat lebontotta, s ha azután a bünhödő megjavította magát, ismét közérővel fölépítették a házat.

A szegényebb atyafiak, kiknek nem volt önerejük gazdasági munkáikat végezni, kálákát hirdettek, zeneszóval járva végig a helységet s azon eszközt hordva kezükben, a minő munkára szükségük volt, sarlót, ha aratni kellé, gúzsalyt, ha fonásra volt szükség s ilyenkor mindenki sietett őket egyesített munkájával egyszerre fölsegíteni.

Esketés, tor, keresztelő alkalmával a rokonok az ünneplő házhoz tömérdek enni és inni valót küldöztek, s azt azután együtt elköltötték. Az ily ünnepély lakomáit hitták „Rodiná“-nak.

Ha a lánynak kedvese volt, ez fenyőfaágat szürt le a lány háza előtt az esztendő bizonyos napján.

Menyegzőben a mátkát a két nyoszolyóval együtt egy lepellel lötakarták, a völegénynek ki kelle találni: hogy melyik az ő jegyese?

S ha valakit eltemettek, annak a sírjába három nyilat löttek, később e szokást a puskalövés váltotta fel.

Hogy Kupa négyfelé szelt testével Erdélyben is kihirdettett a római hit, a holott inkább a keleti szertartású keresztyének löttek proselytáikra, föltámadt a király ellen egész Erdély, vezérük volt az ifjabb Gyula, a fehérvári fejedelem.

Még nem multak el Kupa vérfoltjai városa kapujáról, midőn ő is nyilt lázadással lépett elő István ellen, szövetkezve Keánnal, a bolgárok fejedelmével.

István szemközt jött reá. „Isten és Szűz Mária!“ volt serege harcziáltása; a napimádók elveszték a csatát; Gyula foglyul esett; a király mindaddig, míg kegyelmeért fog esdeni s a keresztyén hitet felveszi, börtönre ítélte a lázadót; — az ott megöszült és meg is halt; soha sem kért kegyelmet.

A bolgár fejedelem Keán is meghallá nemsokára az „Isten és Szűz Mária“ harcziáltást, a boszuálló kard őt is utólérte, ott vesztett a csatában.

István a két legyőzött ellenség kincseiből pompás templomot épített Székes-Fehérvárott a Boldogságos Szűz tiszteletére, de nem volt áldás Gyula kincsein, mint a krónikairó mondja, *) mert a templom többször lötött.

És azután sok templomot és sok klastromot épített még István király, és mikor már Magyarországon eleget épített volna, akkor elkezdé építtetni Rómában, Byzanczban, Ravennában és Jeruzsálemben, azon magyarok számára, kik netalán oda mennének zarándokolni.

J. M.

*) L. Thuróczi Chronica Hung.

Itt akarok élni, halni.

Itt akarok élni, halni,
Itt legyek csak boldog,
Ez a föld az, melyet én is
Magaménak mondok.
Ha kimennék egykor innen,
Nem jöhetnék vissza,
Megölne a semmiségnek
Tébolyító kinja.

Ide van a gyökér ásva,
Mely életet adott;
Apámé a por, hamu,
Miken lábam tapod.
A hármass hegy, a négy folyam
Fiának vall engem;
Egy vagyok a milliókban
S a milliók bennem.

Letelepült a zugó raj,
Mely Arpáddal bejött,
S a magyar név most is hangzik
A népeké között.
Szemeimet fény kapja meg,
Megdöbbsent a látvány:
A lezugó hadak élén,
Mintha Istent látnám.

És nem álom! Az Isten volt,
Ki elöttök lengett,
Egy tekintet a magasba,
S ráismert a nemzet.
Az Isten az, ki a népek
Tetteit intézi;
Csak egy ut vitt a magasba,
Azt kellett megvédeni.

Oh nemzetem! kinek karja.
Csodákat művele,
Egy világon hat keresztül
Nagyságodnak hire.
Isten, kinek oltárait
Te jöttél védeni:
Bátrabbat a nemzetek közt
Választhatott-e ki?

És századok enyésztek el,
S az oltárok állnak;
Uj nemzedék jött nyomába
A kihalt apáknak,
És az Isten, kit szándékban
Meg nem köthet senki,
Kik az ügyet megvédtük,
Meg fog veldelezni.

Parányi hant, mely magadhoz,
Mint egy szikla kötsz le,
Nem vegyült-e annyi vérből
Veled egy csepp össze?
Óh, hol a hely, mit honfivér
Még meg nem áztatott!
Van-e szentség, e megszentelt
Határoknál nagyobb!

Itt akarok élni, halni,
Enyim e nép, e föld;
E gondolat boldogsága
Mind a sirig betölt.
Bár szemeim nem láthatják,
Nem sejtí a lélek:
Meglelem itt határait
A nagy mindenségnek!

Dalmady Gyöző.

„Kukliné prédikációi.“

Mutatványt közlünk egy, Kolozsvárt nemsokára megjelenendő mulatóságos és épületes munkából, mely régóta európai hirre tett szert, s miután egyes részletei időszakonként különböző magyar folyóiratokban is napvilágot láttak volna, most az egész mű fog megjelenni alkalmas magyar fordításban. A mű eredeti szerzője egyik leghíresebb angol humorista, de épen azért oly lélektani igazsággal s emberismerettel van írva, hogy akár hány olvasó fog kiáltani: „oly türelmes férjet, mint Kukli Jónás s oly szeretettől áradozó, gondos és kedves, de a szót ok nélkül szaporító tensasszonyt, mint Kukliné, én is ismerek! — A szép házaselet köréből, férjek és feleségek épüleseül látszik e munka írva lenni, s olvasóink, reméljük, szívesen veendik, ha kóstolól Kukliné tensasszony esti prédikációiból mi is közlünk néhányat, míg a könyv egészen a közönség kezébe juthatna.

A munka „bevezetésében“ olvassuk:

Szegény Kukli Jónás azon ritka férjek sorába tartozott, kiket a bölcse természet a nők iránti különös kegyéből, mint rendkívül türelmes hallgatókat állít ki a világ piaczára; mondhatni, az egész ember merő fül volt. Kukliné asszony, született szájosfalvi Szájosi Margit, a Kukli Jónás uram „hites felesége“ — mit e gyöngéd keblü hölgy nem mulasztott el férje fülébe rágni, mert nem afféle asszony volt, a ki lánczait a nélkül hordja, hogy olykor-olykor meg ne csörgesse, — Kukliné asszony — mondom — Kukli uramnak valamennyi fülét egyes-egyedül elfoglalta: e fülek egyedüli asszonya volt.

A filozofok sokat vitatkoztak a felett, vajjon az erkölcsi igazságokat este, vagy reggel lehet-e tisztábban, szigorubbán fölfogni. Kukliné asszony jól tudta, hogy férje, mint kereskedő, nappal sokkal inkább el van foglalva, mintsem tanításait megemésztthesse: boltjában mindegyre dolga volt. De este tiztől reggeli hét óráig sehová sem menekülhetett. Ekkor Kukli uram kénytelen volt neje mellett maradni s rá hallgatni.

Kukli uram a vasnál is erősebb volt.

Kukli uram házas volt, és következöleg neje bölcseségének hordójává leve. Kukliné asszony, mint a Mahomed galambja, untalan férje fülén babrált; és a Kukli uram hátrahagyott irományából tudunk annyit szerencsére, hogy ő becses nejének minden szavát begyébe szedte; és továbbá, élte kies estéit felesége tanításai leirogatásával töltötte, hogy majd annak idejében azokat a sajtó a késő maradék számára örökítse.

Már most lássunk egy párt ezen prédikációkból:

III. PRÉDIKÁCIÓ.

Kukli uram néhány jó barátjával „a három rózsánál“ talált vacsorálni.

„No bizony a szegény leánynak sokkal jobb volna meghalni, mint férjhez menni! Az-az ha nem mehet tisztességes emberhez. Nem; nem bánom, ha alhatnál is, nem hagylak alunni. Nem; nem is hagyom reggelre a mi mondani valóm van; most mondom el. Szeretnéd ugy-e, hogy te akkor jöjj haza, mikor neked tetszik — éjfél után vagyunk már — én pedig szépen hallgassak és alunni hagyjalak? Hát még, mit szeretnél? Azt is szeretnéd, hogy merő rab-szolgálód legyek ugy-e?“

„Nos, nos, hát korcsmában voltunk? Már te sem mondhatod: hogy a kávéház nem korcsma. Megmondtam, hogy e lesz belőle! Nekem afféle ne beszélj, hogy vendéglőben voltál, nem korcsomában. Vendéglő, korcsma; egyik tizenkilencz, másik egy híján husz. S a „három rózsánál?“ Ugy, ugy s Kukli uram rózsaszedni ment! No lássa az ember! Csakhogy zsebit majd kiszakasztja a rózsza tövise. De én veled nem maradok, nem akarok veled együtt koldusbotra jutni. Nem; azt nem teszem. Itt hagylak a faképnél. A lelkem gyermekeimet magammal viszem, aztán telásd, mint tartasz házat. Az-az a mig lesz házad — a pedig nem sokáig lesz, tudom.

„Egy tisztességes ember, hogy vetemedhetnék arra, hogy korcsmán töltse az éjszakát! Oh igen, tudom, édes Kukli uram, maga azt mondja, hogy csupa időtöltés és beszélgetés kedvéért. Hát nem volna-e itt, kivel töltsd az időt: a te hités feleségeddel? Aztán beszélgetés! kell is a nektek? igen bizony esztek, isztok, bendéreztek, pipáztok. Igen, igen, ez a bűdös pipafüst. Pih! most is tele vagy vele. A minap egy álló hétig fájt a fejem bele. De tudom, ki találja kedvét abban, hogy téged rontson. Az az istentelen Kapornyai. Megette már a feleségét, s most — de nehogy azt gondold Kukli, hogy az én lelkem nyugodalmát a legderekabb férfi is felzavarhatná. Ne félj, bizony a szívem nem szakad meg utánad; de miattad sem ám! Igen, oh jól tudom, hogy te nem is gondolsz vele, mig tart valamit felőled a világ, — de tud is arról valamit a világ, miként viseled magad irányomban. Hanem meg fogja tudni, meg ám — azt már feltettem magamban.

„Hogy az ember a maga békés hajlokát odahagyja, elmenjen, ott üljön ott pipázzék, ott tivornyázzék olyanokkal, a kik kisujjokat sem mozdítanak érette, ha mindjárt az akasztófától is válhatnak meg vele, — hogy az ember a maga hités feleségét, még pedig a maga derék, jó feleségét odahagyja — egy rakás korhelypajtásért, e már szegyen, gyalázat; igen, igen, Kukli uram, ez épen szívtelenség! A ki csak egy körömfeketényit szereti is feleségét, attól ilyesmi ki nem telhetik.

„Ugy veszem észre, ezt már minden hónapban ismételni akarod. De tudom én mit teszek. Tudom — édes Kukli uram, hiába nevezget jó léleknek; több eszem van, mintsem efélével bedughatná a számat. Nem; ha álmos vagy, jöjj haza akkor, mikor keresztyén emberhez illő, nem pedig éjfél után. Bezzeg volt idő, mikor ugy tapadtál házadhoz, mint a macska a tűzhelyhez. Az akkor volt, mikor még tisztességes ember voltál, s nem jártál mindenféle jött-menttel enni, inni, bendérezni. Ezt egy tisztességes kereskedő sem teszi. De én is tudom, mit teszek: bezáratom a „három rózsát.“ Éjfél utánig mind ittatok, feljelentem a policziának, hogy éjfél után is bort árul; feljelentem, a milyen igaz, hogy most itt ebben az ágyban fekszem. Igen, nevezhetsz balgatagnak; te Kukli te, nem én vagyok a balgatag, te vagy az s még annál is rosabb, mert elveteinedett ember vagy. Ha meghalnál holnap — mert a korcsmajáró, tivornyázó emberek idő-nap előtt elpusztulnak — szeretném tudni, ki írná sirkövedre: „itt nyugszik egy gyöngéd férj és szerető atya?“ Én? — én nem lennék olyan szemtelen, hogy rólad akkorát tudjak hazudni, arról bizonyos lehetsz.

„Elmész s pusztítod a pénzt, és. . . . — lárifári! nekem azt ne mondd, ha tizszer megesküszöl rá, sem hiszem, hogy csak egy ezüst huszasra költöttél. Nem ülhetél ott olyan sokáig csak egy ezüst huszassal. Jobban tudom én. Te Kukli te, van neked eszem. Sokat is ehettél, ihattál volna egy ezüst huszasra! Mind házas és családos emberek voltatok? Annál nagyobb szegyen! A „három rózsánál?“ Inkább illetettek volna a három majd meg mondom mihez, oda, a hova valók mindazok, a kik feleségeiket, gyermekeiket kirabolják? Egy ezüst huszas! S ha csak annyi volt volna is, — tudod-e, mennyire megy az egy esztendő alatt? De gondolsz is

te arra, veszed is észre viseltés köntöseinét? Isten látja lelkem, hogy nekem a konyhapénzből nem telik más; még csak egy tőspárnat sem vehetek belőle, pedig féleve már, hogy szükségem volna rá. Nem, nem, egy gombolyag pamukot sem. De bánod is te, csak-hogy neked legyen borra való. Ott vannak a leányok is, — ezeknek sincs, a mi kéne! Sorsukhoz képest soha se öltözhének. Az apjoknak mindegy, csak-hogy ő a „három rózsához“ eljáromgathasson, aztán leányai öltözhetnek zsákba, járhatnak mezitláb.

„Jó lesz, ha Kapornyaiak megmondod, hogy ide ne merje hozni az orrát; vagy is inkább, hozd el legalább egyszer. Szeretnék találkozni vele, tudom, soha, mig a világ áll, el nem felejtene. Milyen ember! a pipa soha ki nem szakad a szájából, merő korcsmahős, s körülötte egy rakás teforma bolond, a kik ostoba tréfáit kaczagják s belőle nagy embert csinálnak. Nem, Kukli, nem; nekem hiába mondod, hogy hagyjalak aludni, mert én nem hagylak. Aludni? hogy is ne! hisz ide s tova ideje, hogy felkeljünk. Nem is tudom, mire való volt lefekünni.

„A „három rózsá“, hogy is ne! Fogadom, hogy még muzsikáltattatok is magatokat. Vajjon nem táncoltál-e te Kukli? Egy csárdást, avval a tortyos nadrággal! Na hiszen szép hired lesz rövid időn. A „három rózsá!“ no hisz bimbózik ismár az orrodon; mert neked épen olyan borvirág alá való orrod van. *Neked nem borvirágos az orrod?* Nem! mert te nem látod; de bezzeg látom én és még sok olyasmit is látok ez a mit te nem látsz. Már, csak így fog menni! Naponként többre-többre viszed a borivást — nekem ne beszélj, hogy csak egy fertályt iszol; tudom én, mi a férfiak fertály borocskája. Rövid időn még a bor sem lesz neked elég erős, hanem pálinkára fogod, még pedig seprőpálinkára; na hisz akkor lesz szép orrod, pofád, mint a skarlát posztó. Szeretném tudni, ki állja ki veled mindezt? Én nem, nem biz én, azon ne is jártasd az eszed.

„Szép mórest tanulnak a férfiak a korcsmákon! Ott van Peksi: eleinte tisztességes egy ember volt, s most, a mint hallom, a feleségének több ízben megczibálta a fülét. Ez is a „három rózsához“ jár. S persze, egyszer majd még te is megpróbálsz, hogy megczibáld a fületem? Meg ne próbáld, Kukli; mondom, meg ne próbáld a két lúto szemedért! Igen — jó hogy most azt mondod, eszed ágában sincs — de én ismét csak azt mondom, meg ne próbáld. Halálos órájáig mind bannád, érted e Kukli?

„Elmenni s óráig ott ülni a korcsomában. Ugyan mit is beszélhetnek a férfiak, ha nejeik ott nincsenek? Persze hogy semmi jót.

„Egy ezüst huszas minden héten — meg az a sok borozás! meg az az örökös pipázás! S én még csak egy szalagra valót sem tudok szakasztani magamnak! E már szörnyűség! Ez i-szo-nyu, rettenetes!“

* * *

„És itt“ — ugymond Kukli — „itt, hálá Istennek, nagyot ásitott s elaludt.“

VI. PRÉDIKÁCIÓ.

Kukli uram az esernyőt odaadta egy ismerősének.

Ez a harmadik esernyő karácson óta. *Mitvő lettél volna?* Hadd ment volna haza az esőben. Tudom, bizony semmi sem volt rajta olyan, a miben az eső kárt tehetett volna. Meghülhetett volna? Mintha bizony afféle ember volna, a ki meghülhessen. S aztán inkább pusztult volna el önmaga, mintsem esernyőnket elpusztítsa. Kukli, hallod-e, hogy csorog az eső? Mondom, hallod, hogy csorog az eső? Hallod hogy csapódik az ablakhoz? Lári-fári, engem rá nem szedsz. Ilyen zápor közben csak el nem alhatol. Hallod, mondom? Oh tudom, hogy hallod. Egész vizözön, tudom, hat hétig meg sem áll, s azalatt az ember az orrát se dugja ki a házból. Hohó Kukli, belőlem nem csinálsz bolondot. Ne ingerelj. Ő küldi vissza az esernyőt! Beszélj azt a ma született gyermeknek; de nekem ne, én nem hiszem. Mintha bizony valaha visszaküldött volna valaki vagy egy esernyőt! Arra bizony kerestet vethetsz! Hallod? Mindig jobban, jobban; mintha öntenék! Ez így tart hat hétig, hat egész hétig, s a háznál egy csépp esernyő sincs.

„Szeretném tudni, hogy mehetnek a gyermekek holnap iskolába? Részemről, tudom, el nem eresztém ilyen időben. Nem bizony, hadd üljenek itthon, s inkább egy betűt se tanuljanak, mint

sem elmenjenek s megázzanak a drága teremtések. Majd ha fölnevednek, ugyan kinek köszönhetik, hogy semmit sem tudnak? Kinek másnak, mint saját édes apjoknak? Kár az olyannak apává lenni, a ki nem tudja megbecsülni a gyermeket.

„Tudom már, miért adtad ki az esernyőt a háztól. Igen bizony, jól tudom. Holnap szegény anyámhoz akartam menni, te is tudod, ozsonnára hívott, s az egészet csak azért tetted. Nekem ne beszélj; tudom, rossz szemmel nézed, hogy anyámékhoz járok, s mindent elkövetsz, hogy ne mehessek. De biz abból nem eszel. Nem, édes Kukli uram, ha mindjárt cseberrel öntik is, elmegyek, csak azért is elmegyek. Nem, nekem nem kell bérkocsi. Tán ugy adják a pénzt? Hogy is jut afféle eszedbe? Hogy is ne, bérkocsi! Harmincz uj krajczárért elvigyen, harmincz uj krajczárért visszahozzon. Hogy is ne, bérkocsi! szeretném tudni, ki fizetné ki az árát? Én nem tudnám kifizetni; de bizony te sem tudod, kivált ha mind efféléket csinálsz: pénzedet kidobod, gyermekeiket koldusbotra juttatod — az esernyőket egymásra pusztítod.

„Kukli, hallod hogy csorog az eső? Hallod-e? De én nem bánom — nem biz én, én holnap azért anyámhoz megyek; ugy akarom s ugy lesz, még pedig gyalog, az utolsó lépésig gyalog, s te tudod, hogy megbetegszem belé. Ne nevezd bohó asszonymnak — te vagy a bohó férfi. — Tudod, hogy köpenyt nem vehetek magamra, esernyő nélkül megázom, ha megázom, meghülök — már a nekem természetem. De bánod is te! Persze hogy nem bánod. Hanem csak azért is megbetegszem s annyi orvosságot megiszom, hogy nyulik belé a nyakad, mikor a doktort s a patikát kell fizetned. De semmi, legalább megtanítalak, hogy add ki máskor az esernyőt a háztól. — Könnyen meg is halhatnék belé. Ugyan ki lelkére halok meg? Ki adta ki az esernyőt a háztól? — Ugyan szép lesz a köntösömből ilyen időben. Az uj kalapom, selyem mantillám, tudom, pocskékká válik. Ne tegyem fel? De bizony tudom hogy felteszem! Nem, uram, én senki kedvéért sem járok lipisztesen. Isten tudja, milyen ritkán buvok ki a háztól. Olyan vagyok, mint egy rab — jobb, ha magam is megvallom. — De mikor ezeribe egyszer kimegyek, akkor, Kukli, ugy öltözöm, mint egy teinsaszonyhoz illik. Oh az az eső! Csuda, hogy az ablakot be nem töri.

„A hátam borzad, ha a holnapi napra gondolok. Ha a fejem elütnék, sem tudnám megmondani, hogy megyek el anyámhoz. De ha meghalok is, elmegyek. — Nem, uram, én nem kéretek a szomszédból. Nem is veszek ujat. Tudd meg, Kukli, hogy ha más esernyőt hozsz haza, az ablakon hányom ki. Nekem az én esernyőm kell, punktum!!

„Ha! csak a mult héten csináltattam uj gombot a nyelére; de ha ezt így tudom, nem vesztegetem rá a pénzt. Az ember uj gombot csináltasson, más meg kinevesse érte. Könnyü neked — te alhatol.

„Gondolsz is te béketűrő nődre s szegény gyermekeidre. — Neked csak azon jár az eszed, kinek add ki a háztól az esernyőt!

„Isten bizony! a férfiak magokat a teremtés urainak nevezik. No ugyan derék urai a teremtésnek, ha egy hitvány esernyőre sem tudnak gondot viselni.

„Tudom, hogy a holnapi kijárás életembe fog kerülni! — De neked épen arra vásik a fogad. Akkor legalább kedved szerint kószálhatsz szerteszét, hanem a szegény gyermekeknek bezzeg rossz lesz dolguk! De semmi! te boldog leszel; neked épen abban telik kedved, különben az esernyőt nem adtad volna ki a háztól.

„Tudod, hogy csütörtökön bejön tekintetes Horogvári ur, az a te drága adósod. Nem mehetsz el hozzá, pedig épen csütörtökre biztatott. Hogy is mehetnél esernyő nélkül! Pénzed nála vész. Mert te azt tartod, hogy az egész nem érdemli, hogy érette megáztasd magad. Hanem ugy kell, hadd vesszen az olyan embernek minden pénze, a ki esernyőjére sem tud gondot viselni.

„Szeretném tudni, mikép mehetek el holnap anyámhoz. — Ugyan mit beszélsz? Arról szó sem lehet, hogy ilyen időben esernyő nélkül kitegyem a lábom. Afféle csak az olyan esernyőpusztítóknak fordulhat meg a fejében, a milyen te is vagy. — Szegény anyám, majd azt hiszi, hogy kontemnáljuk s kitagad. Azt a kis pénzt is elvesztjük, a mit tőle örökölhettünk volna — mert nincs esernyőnk!

„Hát a gyermekek! a drága lelkeim. — Olyan lucskosak lesznek, mint az egér; mert itthon nem maradhatnak, az iskolát sem örökölnék apjuk-

el nem mulasztatják — tudom bizony ugy sem örökölnék apjukról egyebet.

„Nekem ne beszélj affélet, hogy itthon maradjanak. Veszett egy ember vagy te Kukli! — Még ezeket az angyalokat is el tudnád kényeztetni.

„De én azt mondom: iskolába fognak menni, érted-e? — Ha meghülnek s meghalnak, nem az én hibám — nem én adtam ki az esernyőt a háztól.“

* * *

„Végre valahára, „igy ír Kukli uram, „még is csak elaludtam s azt álmodtam, hogy az ég egy halhéljakra feszített iszonyu nagy darab zöld selyemmé változott és az egész világ ezen esernyőszörny körül forgott.“

Magyar viseletek a XVIII. század elejéről.

Vázlatok a magyar viselet történetéből.

(Vége.)

Viseletek a XVIII. század elejéről.

Bárha a magyar viselet e században az európai divat befolyása alatt eredetiségéből sokat veszített is, mindamellett e század elején még nemzeti sajátágaiból nem vetkőzött ki egészen, s festői alakját megtartá.

Európa népei, melyek a vallásháborúk megszüntével a békét élvezék, a véres harcok után az élet örömeinek adták át magukat, a fényűzés, divat minden szeszélyeinek egész a túlzásig hódoltak. Ez az ugynevezett *parókás, elpuhult kor*.

A magyar nemzet ekkor is még régi ellenének, a töröknek bár gyengült erejével küzdött, — még ekkor, e XVIII. század elején, a béke gyümölcseit nem élvezhette, s azért a külföldi divatoknak sem igen hódolhatott. E század közepe táján a török erejének

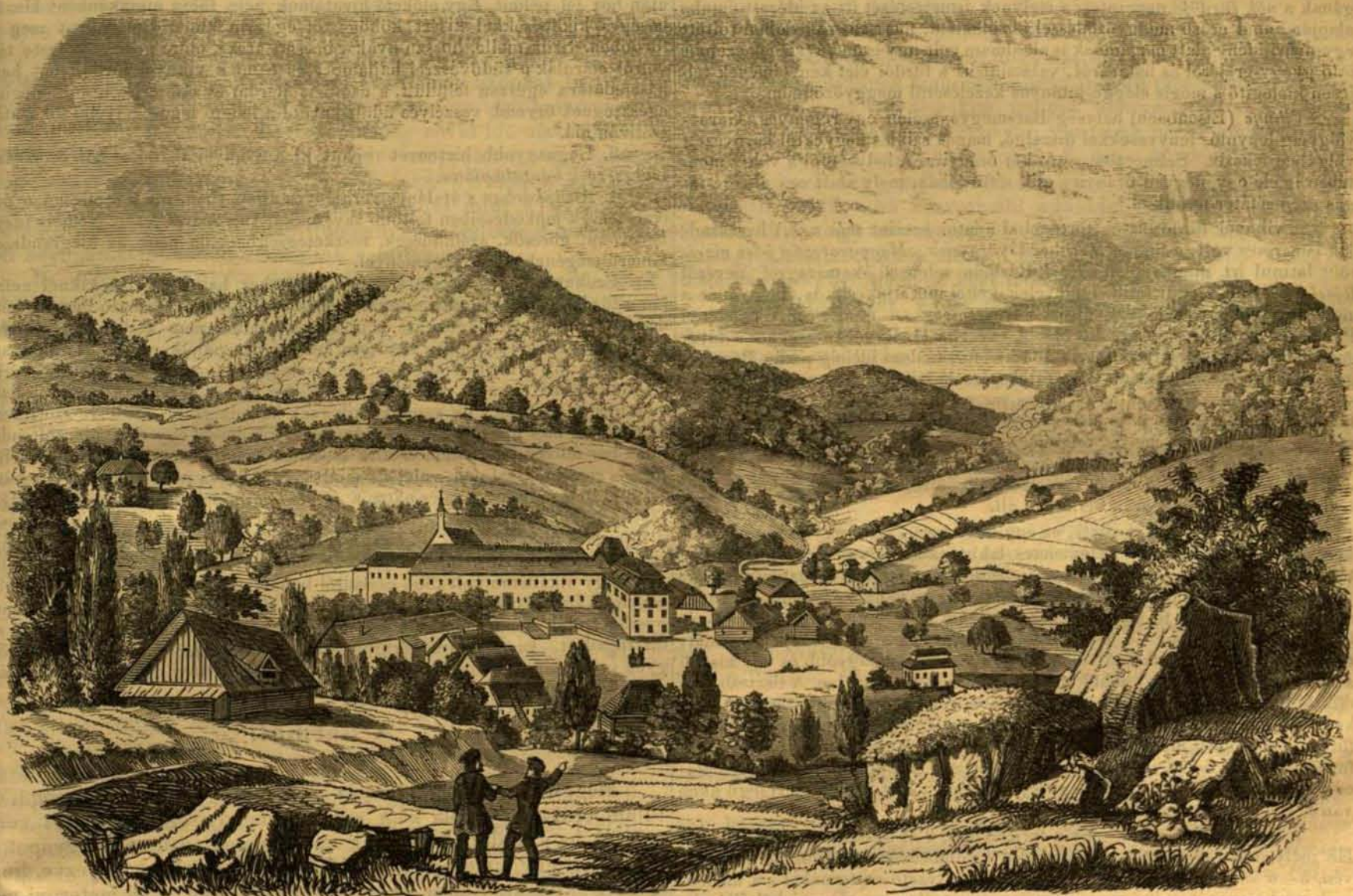
zsinórzattal összetartva; bő ujjai alól, hosszú lobogós magyar csipkés ing látható, a nyaknál szintén csipkézett gallérral. Kardja a vállán keresztbe akasztott kötön függ alá. Csizmájának lábfejen némi kivarrások látszanak.

A *harmadik alak* ez előbbihez hasonló, de egyszerűbb öltözetet visel.

Mindhárom alak eredetije „Neu eröffnete Weltgalerie 1703.” című munkában látható.

A magyar viselet, mely festői alakját és nemzeti sajátágait ekkoráig megtartotta, a XVIII. század közepe táján már hanyatlásnak indult. — A terjedő francia divat, mely irányt szabott az európai viseleteknek, nemzeti viseletünkre is befolyással lett annyira, hogy midőn a XIX. század elején a nyugati népek egy általános európai divatot vettek fel, a magyar is nemzeti viseletét amazzal cserélte fel.

Még néhány szót a *paróka- és czopf-korbeli viseletekről*, ellen-

A vihnyei fürdő. — (Lásd a szöveget 386. lapon.)

megtörése után még egy mestervágást tett az osztrák uralkodóház ellenein s ezután megpihent. E nyugodalmos napjaiban kezdte a nemzet kivetkőzni hagyományos nemzeti sajátágaiból, és átvenni nyugat szokásait, fényűzését és divatját; ekkor olvadt be az ő viselete is az akkori parókás és czopfos divatokba, míg végre a XIX. század elején *végkép felvette az európai divatot*.

Mellékelt képünk a XVIII. század elejéről oly magyar viseleteket állít elő, melyekben az európai divatnak némi nyomai már észrevehetőek.

A *középső alak* egy akkori főuri viseletben alacsony, prémes de hosszú, hátra hajló csákovály és kis hold és csillagos rudacska-hoz alkalmazott sasszárnnyal van előállítva, testét virágos rövid attila fődí két sor zsinórzattal, derekán diszes övvel átkötve, válláról prémes hosszú mente függ alá kétsoros széles sujtással, nadrág és csizma szokás szerinti magyar.

A *második alak* jobbról hasonló főveget visel sastollal, felső testét bő nyári zubbony fődí, elől csak övig hasítva, és két sűrű

téteül az eddigieknek. — A paróka-kor, mely elnevezését az azon időben divatozott parókáktól vette, affektált túlzásaival a széptan ferde fogalmait terjesztette, mely az öltözetben, valamint az építkezésben is bizonyos kanyargós, összefüggéstelen stílyt alapított meg, a paróka tekerceit utánozva mindenben.

E kornak befolyása volt viseletünkre is, mely bár pazarabb fényt árasztott el rajta, de kiforgatta eredetiségéből. — E korszakban a férfiak felette hosszú, göndörített hajat viseltek, némelyek pedig még óriási bodrozott hajporos parókákat; az arcz mindinkább leborotváltatott, míg végre az ősi bajusz is áldozatul esett. — A fön igen magas prémes kalpagot viseltek, a derék felette hosszú, a dolmány pedig az öv alatt csak egy arasznyira nyult le, miért is a nadrág gazdagabb zsinórzatát csak is ezen korban nyerte, mint-hogy eddig a felső viselet hosszabb lévén, nem volt reá szükség. — A *mente* megtartá még eddigi alakját. A gazdagabb zsinórzat szintén e kor szüleménye.

A XVIII. század vége felé a paróka helyét pótolja a *czopf*, a

hajpor megtartása mellett, bejönnek a háromszögletű *derelye-kalapok*, az attila, mente mindinkább *frakk alakot* nyer, míg végre mostani századunk elején bejött az *európai divat*, mely véget vetett a nemzetiségek viseletének, egy általános viselet birodalmát alkotva a divat mindenható kényuralma alatt, melynek most egész Európa hódol — a magyar nemzetet kivéve — mely legujabban visszaállítja ősi viseletét, önálló divatot alkotva magának. *Vizkelety Béla.*

A vihnyei fürdő.

Hazánkat a természet annyi jeles gyógy-erejű fürdővel áldá meg, hogy e részben teljesen nélkülözhetjük a külföldi — több költségbe kerülő, de épen nem jobban gyógyító fürdőket. Ki erről csak némileg is meg akar győződni, olvassa el dr. Török Józsefnek: „*A két magyar haza első rangú gyógyvizei és fürdő-intézetei*” című 1859-ben 2-ik kiadásban megjelent avatott jeles munkáját, mely lehető részletességgel megismerteti a betegségek számtalan nemét leghatályosabban gyógyító, enyhítő, üdítő forrásainkat, fürdőinket. — Ezen fürdőink legkitünőbbjeinek kétségkívül egyike a *vihnyei hévíz*, mely minden jeles sajátosságainál fogva kiemelőleg vivta ki magának a *nők fürdője* nevezetét; s melynek ismertetését itt az idézett munka alapján annál erősb meggyőződéssel közölhetem, mert ezen fürdőben töltött egy nyári időny alatt magamnak is alkalmam volt ugy ezen hévíznek szembe ötlő gyógy-erejéről és hatásáról, valamint itt a fürdői élet kényelmének teljesen kielégítő s mégis eléggé jutányos kezeléséről meggyőződnöm.

Vihnye (Eisenbach) helység Bars megye szélén egy regényes, Garán völgyeig lenyúló, fenyvesekkel diszelve, magas sziklás hegyektől környezett völgyben fekszik, Selmezbányától két órányira. A helységtől a völgy mentében lefelé egy negyed órányira esik a fürdőház, mely alatt egy eléggé tágas szép sétatér nyúlik el.

A vihnyei fürdő biztos történelmi adatok szerint már a XVI. században ismeretes volt, a midőn Vernher Györgynek „*Magyarország jeles vizeiről*” latinul írt munkájában *Rösel* Rázmán selmezi kamaragróf nevével *Rösel-fürdő* alatt említették. Oklevelek keltei mutatják azt is, hogy már a múlt századokban nem egy fő-ur nevezetesség — mint gróf Wesselényi Ferencz a nádor és neje Széchy Mária, továbbá II. Rákóczy Ferencz — látogató meg e nevezetes fürdőt. Az 1848-ki forradalom idejéig pedig Bars megye közönsége is oly élénk részvételt pártolt e helyet, hogy egy kisebb-szerű gyűlések tartására is alkalmas megyeházat építtette nem messze a fürdőtől, melynélfogva a gyűlésezések ideje közben azután a legélénkebb és zajosabb vigalmak is helyet találtak a völgy regényes oldalában, és bércek lapályain, mely derült korszakra emlékeztetnek a *Julia völgye* (Csáky Julia grófné) és *Amalia-hegy* (gr. Hunyady ültetménye) elnevezéseik. Jelenleg azonban e megyeház bérletben áll.

Mi a fürdő-intézetet illeti, ez egy egyszerű, kissé ugyan régies izlésben épült, de kényelmes kétemeletes lakból áll, mely negyvennyolcz elég tágas vendégszobát, egy igen diszes ebédlőt, és illetőleg táncstermet foglal magában. És a mi a bennszállásolókra nézve nagy kényelem, ugyanez épületben vannak a fürdőmedenczék is, szám szerint négy tükör-fürdő- és hat kádás-fürdőszoba, de mely utóbbiakat az ugyis elég kényelem miatt nem igen használja senki. A tükör-fürdők közül egy nagyobb és egy kisebb a tisztessébbek számára, a többi köznép számára van rendelve. A tisztessébb fürdők kisebbikét is főleg azok használják, kik a társaságban fürdést nem kedvelik. — E fürdőmedenczék mind egyetlen egy forrás látja el, mely a fürdő háta mögött meredeken emelkedő hegyből, 500 lábnyi magasságban a fürdőház fölött fakad. E forráshoz egy kétszáz lábnyi hosszú keskeny, alacsony és forró gőzzel telt tárna vezet; a forrás fölött 27 láb mélységű akna van lejtve a forró gőzök kivezetésére.

E forrás oly bő vízü, hogy a terjedelmes, 3 öl hosszú s 2 öl széles, 4¹/₂ láb mély, tisztességek számára rendezett fürdőmedencze naponként kiürítettvén, 5—6 óra alatt megtelik. Ezen hévíz a vezető-csatornákat s a medenczék parkányzatát szénsavas mészéleg és vaséleg — elegyvizből álló sárgás barna csapadékkal kergezi be, s a benne fürdő fehéreműjét vörös rozsdaszínnel vonja be. Hévmérséklete a forrásban + 32° R. — a fürdőmedenczeben pedig + 29—30, 6° R. Aránysulya 1,0025.

A vihnyei hévíz tudomás szerint a múlt században egyszer, e jelen században pedig már háromszor vétetett vegybontás vagy elemzés alá.

Ha az 1820-ban *Heringés* 1854-ben *Hauch* Antal eszközölte elemzését összehasonlítva tekintjük is, mindkét vegybontás szerint jellemző alkatrészek a vihnyei hévízben a földes részek és a vas; és így minden kétségen kívül földes-vasas hévíznek jelölendő. A vasas hévízek között pedig, magas hőfokát tekintve, mint első szerepel, túlhaladván e tekintetben Szliacsot is, és e szempontból páratlanok tekintetjük Európában. Valóban a vihnyei hévíz, — ugymond az idézett könyv tudós szerzője — az emberi szervezet hévmérsékletével egyező hőfokánál fogva, oly kellemes hatása a benne fürdőkre nézve, hogy valamint gyógyerejét, ugy ezen sajátosságát tekintve is méltán megérdemli a *nők fürdője* nevezetét, kik is oly nagy számmal látogatják, hogy a fürdővendégek 98 százalékát rendszeren ök képezik.

Mi a vihnyei hévíz gyógyhatását illeti, legilletékesb és czélszerű eljárásnak vélem, ha a tapasztalatok és köztudomású higományos adatok nyomán, a vihnyei hévíz gyógyjavalatait az idézett munka szavai szerint iktatjuk ide, mely szerint a hévíznek gyógyhatása általában az oldozó, gyöngítő alkatrészek rendkívül esékély mennyisége mellett, mondhatni, tisztán

erősítő, zsongító, üdítő, a szervezet minden működéseit, főleg az anyag-változtatást élesztő, siettető; — ugy hogy e tekintetben minden hévízeink között páratlanul áll. Különösen pedig javallva van:

1. Az *általános gyöngeségben*, legyen az a hajlott kor, előre ment súlyos betegségek vagy nedvvesztések, kimerítő szellemi foglalkozások, vagy szerelmi kiesapongások eredménye. A múlt években történt — minek a főnebb megnevezett szerző is tanuja volt, — egy nő, a nélkül, hogy betegsége feltűnő, vagy meghatározható lett volna, oly erőhiányos állapotban szenvedett, miszerint rendkívüli erejébe és sok idejébe került, első emeleti szállására fölvészoroghatni. És e hölgy e fürdő négy heti használata után minden nehézség nélkül járta be az itteni meredek bércek tekervényes ösvényeit. Egy másik urnó 1857-ben egészen elcsatnyult testtel, de vidám kedéllyel látogató meg e fürdőt, és a vendégek ajánlatára a fürdő szomszédságában fekvő gépműhelyben megmérte magát, hatvan öt fontnyinak találtatott; s ime a fürdő ötheti használata után, határtalan öröme, testének sulya 25 fonttal növekedett. Mely esetek fényesen tanuskodnak a vihnyei fürdők üdítő s a táplálási folyamatot siettető hatásáról.

2. A *légzési-szervek üdült hurutában*, főleg ha ez nemcsak a takhártyák zsongtalanságán, petyhüdttségén, hanem egyszersmind az egész szervezet erőhiányos állapotában gyökerezik. Erre is az említett szerző saját tapasztalata után hoz fel példát. Egy előkelő hivatalnok neje, főleg éjszakánként kinzó, bőséges kiköpésekkel kísért köhögéstől egészen kimerülten jelent meg e fürdőben. Szűk melle, hosszú nyaka, beesett arca, előre görnyedt teste távolról elárulák a tüdővészrei hajlamot; és e nő a vihnyei fürdők hat heti használata után egészen felüdült, s azóta is három év elforgása után kielégítő egészségre kezd örvend, veszélyes üdült huruta a lehető legcsekélyebb fokozatra szállván alá.

3. Legnagyobb hirtnevet vivott ki a vihnyei fürdő a *női és férfui ivarszervek bántalmaiban*.

4. A *sápkórban* s általában vérhiányos állapotban, mely rendszeren a női ivarszervek működéseiben feltűnő zavarokkal van szövethelve. Némely idegkórokban, görcsök, szélhűdések, reszketegségben, ha azok az idegrendszer kimerültségének a következményei.

Ezekután be is zárhatn ki ismertetésünket, ha az azoktól, kiknél netalán e fürdő iránt látogatási vágyat gerjesztünk, — támasztható némely kérdésekre is rövid felvilágosítást és utasítást adnunk nem kellene. A vihnyei hévízet vendégei napjában rendszeren kétszer használják, reggel és alkonyatfelé, azok, kik a fürdő-épületben szállásolnak — *ingyen*; kik a fürdő körül magánházaknál laknak, csekély díjért. Egész gyógyfolyamnak rendszeren hatvan fürdés tartatik; de vannak, kik csak harminczszori fürdésre szorítkoznak, mi 15 nap alatt tehető. A hévízben rendszeren egy órai idő töltendő, noha bár milyen használata is soha senkinek — mint ez más vizeknél történik — rossz hatással nem volt; és sajátosságánál fogva nem is lehet. Legelső feltűnő hatása, mit a fürdés okoz, a *jó étvágy*, minek azonban teljes kielégítését Pfeilmajer Károlynak tavaly óta e fürdő bérlojének — kinek jó izlése, s tapintata alatt e fürdő új virágzásnak néz elé — tiszta, izletes konyhája jutányosan eszközli. Hasonló jutányos árért nyílnak meg vendégszobái is; ugy hogy alkalmam volt több családtól hallani, miszerint kevesebb költségbe otthoni háztartásuk sem kerül. A fürdőnek látogatói, kik az ország első megyeiből valók, rendszeren Esztergom-Nánáig a vasutat használják, honnan az ott fogadott, vagy a fürdőbérletől rendelt kocsin Léva-felé a Garán völgyén (vagy kinek tetszik, a hegyek közt Selmezbánya felé) utaznak ez áldásos gyógyfürdőbe.

N.

A harmat.

(Vége.)

Megtörténhetik azonban az is, hogy egyenlő mennyiségű, és tulajdonságú anyagok, nem egyenlő mennyiségű harmatot vesznek föl, ha a földöni helyzetük nem egyenlő. 10 szemer gyapot, a föld felett egy meternyi magasságban álló deszkára helyezve, husz szemer sulyszaporodást nyer egy éj alatt, egy és fél meternyi magasságban csak 11 grán sulyu lesz, jóllehet a lég hatásának egész felületével épen ugy ki volt téve, mint előbb esetben.

A harmattól ellepett fű hőmérséklete mindig kisebb, mint a levegőé. Oly helyeken, — hová a nap sugárai függélyesen nem hathatnak, de azért az égboltozat nagy része belátható, — a fű, és lég hőmérsékletének ezer különbsége azonnal észrevehető, mihelyt a lég hűlni kezd. És ezen különbség még napfeljötté után is tart egy ideig.

Ha éjjel szél fú, a fű hőmérséklete nem kisebb, mint a levegőé, sőt néha nagyobb. Csöndes időjárás, és magasan szálló föllegek mellett alig észrevehető a fű és lég hőmérséklete közti különbség.

Szóljunk most már valamit a harmatképződés elméletéről.

A testeknek azon tulajdonai, hogy a lég nedvességét magukhoz vonják, és hogy csöndes, derült éjjel jobban kihűlnek, mint a lég: mindig egyenlő viszonyban állnak egymással.

De itt mondhatná valaki: mi viszonyban van azon tünemény, mit a harmatozó testeken vizsgálunk, a hidegséggel? Oka-e ez, vagy következménye a nedvesség lerakódásának?

Velsz bebizonyítja, hogy a hidegség okozza a harmatot, a meny-

nyiben megmutatja 1-ör, hogy a szilárd testek bizonyos körülmények közt hidegebbek, mint a lég, a nélkül, hogy nedvességet vennének föl. 2-ör, Ha harmat képződik, a hidegség, mely azt kíséri, a lerakodott harmat mennyiségével nem áll egyenes viszonyban.

Tegyünk kísérletet. Igen száraz időjárás mellett, 6 szemer gyapot, ha egy föltámasztott deszkára tétetik, 7° 7 C alantabb hőmérsékletű lég mellett sem nyer súlyában semmit. Míg a légkör nedvesebb állapotában hasonló körülmények mellett 18—20 szemnyi harmatlerakodás áll elő.

A testeknek kihülése tehát mindig megelőzi a harmatképződést, mely épen oly természettani megalapított törvények szerint megy véghez, mint egy, a levegőnél hidegebb vízzel megtöltött edény falainak megnedvesedése, mely természeti tünetnyről a természettudósok kimerítő magyarázatot adtak. — Közönségesen tudva van, hogy a levegő minden egyes melegségi foknál, bizonyos mennyiségű gőzzé vált vizet fogad magába, mely annál nagyobb mennyiségű, minél magasabb hőmérséklettel bír a levegő. Ezen körülményt szem előtt tartva, képzeljük magunknak, hogy egy bizonyos légréteg igen alacsony hőmérsékletű szilárd testtel jó érintkezésbe. Ezen érintkezés által a levegő hirtelen meghül, s az ebben feloszlott víznek egy része harmat alakjában azonnal lerakodik, majd más melegebb légréteg nyomul ismét az első helyére, ez is kihül, s szintén lerakodik. Ezen tünetny rövid idő alatt többször ismétlődő: a meghült testnek felszine csöppekkel, vagy egészen összefolyt vízfelülettel vonatik be. Ha tehát ily módon egy üveglap, vagy gyapotesomó éjjel jobban meghül mint a légkör, — s harmattal vonatik be: minden ilyenmü más testeknek harmat általi bevonatásáról többé kétségünk nem lehet.

Itt még, egy önként felmerülő kérdésre kell megfelelnünk, nevezetesen csöndes, derült éjszaka miért száll alább a szilárd testek hőmérséklete, mint a levegőé?

Vels szerint ennek oka, a derült ég csekélyebb melegsugárzó erejében rejlik. Ezen állítás bebizonyítására kevés magyarázat is elég lesz.

Két, egymástól bizonyos távolságra helyezett különböző melegséggel bíró test, a szabad úrben, utoljára is egyenlő hőmérsékletet nyer. A melegség sugárainak kiömlése, minthogy ezen sugarak minden irányban szétlővelnek, kölcsönös befolyást gyakorolnak egymásra, következésképp hatásukat közlik egymásra. Ezen sugár kifolyás már az, mit a természettudósok „sugárzó melegségnek“ neveznek.

Könnyen megfogható tehát, hogy a test egyszer nyert hőmérsékletét, csak akkor tarthatja meg, ha a környező testektől, a felületén minden pillanatban kisugárzott melegség helyett, hasonló mennyiségű meleget nyer; ha tehát valamely körülmény által ezen kölcsönös hatás megzavartatik: a test vagy jobban fölmelegszik, vagy kihül. Halljuk csak, mit mond erről Vels.

„Gondoljunk egy kis testet, mely melegségi anyagát egészen szabadon sugározza ki, mely épen mint a légkör, null feletti hőmérséklettel bír. Tegyük ezt tiszta, derült időben egy alatt fekvő állványra, mely rossz meleg vezető. Tegyük föl, hogy egy jégfelhő, vagy boltozat a légkörben bizonyos távolban fölötte áll. A test rövid idő múlva csekélyebb hőmérsékletű lesz, mint a környező levegő; mert kifelé mindig sugározza a meleget, a nélkül, hogy a fölötte álló jégfelhő csekélyebb hőmérsékleténél fogva, képes volna kipótolni azt, mit a test kisugárzás által veszített. De a földről is csekély meleget nyerhet, mert attól rossz melegvezető által van elkülönözve. Oldalt siet, az előbbi föltevés következtében sem folyós; sem szilárd test, melytől akár sugárzás, akár vezetés által meleget nyerhetne. Egyedül a légkör gyakorolhatja rá némi csekély befolyást, de nyugodt állapotában a légkör egy részének, a mással közölt melegsége sokkal jelentéktelenebb, semhogy a testnek a kisugárzott melegségért teljes kárpótlást nyujtana.

„Hasonló körülmények közt megy végbe a harmatnak a vízszintes mezőni lerakodása; míg derült, csöndes éjjeleken a fünek felső része, a bensejében rejlő melegségi anyagot, folyvást sugározza a szabad úrbe, a nélkül, hogy valahonnan kárpótlást nyerne, a fű alja, mely rossz melegvezető, kevés meleget vesz fel a földből. Minthogy tehát oldalról semmi — s a légkörből is csekély pótlékot nyer a légkör hőmérsékleténél is alantabb álló meleget bírván: a felszállt gőzöknek harmat alakjában kell lerakodniok.“

Azon szemléletek, melyeket a külön helyre kitett testek kihülésére vonatkozólag előadtunk: ezen elmélettel teljesen összefüg-

genek. Ha egy szabad ég alá helyezett kifeszített ernyő, a kihülés után meghajlik, ennek okát könnyen beláthatjuk, nevezetesen a szabad úrbeni kisugárzás által előidézett melegvesztés, az ellenoldalon hasonló sugárzás által teljesen kárpótolatik; és így az ernyőfelület hőmérséklete a környező légkör által oly állapotba helyeztetik, hogy alig észrevehető a különbség. A felhők pótolják helyét ezen ernyőnek, és a mondott körülmények közötti éjjeli kihülést vagy akadályozzák, vagy kevesbitik. Hozzá kell még számítanunk azon körülményt is, hogy a felhők körülbelül oly hőmérséklettel bírnak, mint azon légréteg, melyben uszkálnak, és a földi tárgyakkal sugárzás általi melegségvesztést annál tökéletlenebbül pótolják vissza, minél magasabban szállanak a levegőben.

A mi a szeleket illeti, ezek a testekhez mindig újabb meg újabb meleg légrétegeket vezetnek, és így teljesen, vagy nagyobb részben kipótolják a kisugárzás által előidézett melegségvesztést; következésképp a felhők és szelek a harmatképződést kevesbitik, vagy meggátolják, a mennyiben az éjjeli kihülést, — mely közvetlen oka a harmatképződésnek, — lehetlenné teszik.

A fentebbiekben előadott különböző szemléletek magyarázata oly egyszerű, és világos, hogy azt mindenki könnyen felfoghatja. Leslie folytonos szemlélése után is igen csekély melegsugárzást vett észre az oly fémeken, melyek nehezen hűlnek ki, következésképp a harmat által is vékonyan vonatik be. A melegvezetési képesség, minden ezen tünetnyeknél nagy horderejű, s miután az a fémeknek nagy mértékben sajátja, a föld melegsége hirtelen közöltetik velük, s ha közvetlenül a földdel jönnek érintkezésbe, az éjjeli kihülés nagy mérvben meg van gátolva. Innen következik az is, hogy a platinát, mely minden fémek közt legrosszabb melegvezető, hasonló körülmények közt legtöbb harmat lepi el.

Jó vezetőtestnek, egész felülete egyenlő hőmérsékletet nyer. A mint felülete, a szabadbani sugárzás által kihül, alsó része ugyanannyi meleget közöl vele, következésképp egy fémtükör azonnal bevonatik a harmat által, mihelyt felületének minden pontja jobban kihül, mint a légkör hőmérséklete. A rossz melegvezetőtestnek kihülése gyorsabban áll elő. Innen következik, hogy ha egy fémlap a föld fölé függesztetik: alsó része is azonnal nedves lesz, mihelyt felületét a harmat ellepi: a mint ezt a tett kísérletek igazolják.

Egy elkülönözött test, legyen az bármilyen tulajdonsága, nem hül ki oly könnyen, mintha egy vízszintesen fekvő széles talpra tétetik. Elsőbb esetben a meghült légrétegek a testre nyomulnak, s megnövekedett súlyoknál fogva mindig lejjebb sietnek, és még csöndes időben is új meg új melegebb légrétegek által pótoltatnak. A meghült légkör ezen alábbszállása a második esetben elő nem állhat; és épen ebben rejlik oka a különböző eredménynek, mit észrevehetünk, ha egy esomó gyapjút elkülönözve, vagy egy vízszintesen fekvő lapra helyezünk.

Egyszóval, mindazon ismert tünetnyek közt, — melyek a harmatképződésre befolyással bírnak, — egyetlen egy sincs, melyről a figyelmes észlelő kielégítő magyarázatot ne adhatna magának, ha ezen alaptételből indul ki: hogy a test felülete csak akkor fog nedv (harmat) által bevonatni; ha kisugárzás által előbb teljesen kihült.

Kán Pál.

Böngészet az élet és tudomány mezején.

— *Erisichton* királyról az a mese, hogy oly éhség szállotta meg, miszerint önmagáról rága le a húst, azzal táplálkozott; — e kínzó éhséggel azért verték meg az istenek, hogy a Cérés berkéből, mely gabonás szántóföldei mellett zöldség s a munkásoknak a verőfény ellen enyhét, a fáradtság után nyugalmat adott, a fákát mind egy szálra kivagdalta. — Magyar honunk népei is nemsokára az *Erisichton* sorsára jutunk; — mód nélküli gyilkossággal pusztítjuk a Cérés gabonástáblái mellől a források és esőzések teremőjét és táplálóját, az erdőket. — Ha kiirtjuk lesz örökös szárazság, mint volt hajdan Kairó környékében, hol most azon egy millió fából alakult erdőszeg, melyet e század elején a szultán oda ültetett, hónapokig arany esőt varázsol a pusztára és száraz földre, hol hajdanta semmi víz nem találtatott. Ha kiirtjuk erdőinket, s ha ennek következtében csak tíz évig is aszály perzseli határainkat: mezeink meddön maradnak s magunk kosztjára szorulunk. Lám mily szép és fontos természeti igazságot mondanak el nekünk a jó görögök szép hegedűszóban!

— *Crassus*nak a Pompejus és Caesar szövetséges társának, olvasztott aranyat öntöttek szájába e szavak kíséretében: „lakjál jól aranynyal, melyre éheztedl a melylyel jólakni nem tudál.“

— *Owenstierna* svéd vezérnek, egész életén át csak két álmatlan éjszakája volt. Jó lelkiismerete lehetett!

(Folytatjuk.)

T Á R H Á Z.

A párisi általános gazdasági kiállítás.

(Megnyitott július 17-én, bezárattott július 25-én.)

VIDATS ISTVÁN tudósítása.

I.

Páris, július 20.

Szives örömmel tekint minden hazafi oly hirdetésekre, melyekben a nemzetek érdekéről van szó; mint a múlt hó elején Párisban olvasni lehetett: hogy általános nemzeti gazdasági verseny fog tartatni, melyre a kormány 198,500 frankot szavazott meg, mely összeg a kitűnő állatok, gazdasági eszközök s gépek, és gazdasági termények versenyzői közt érdem szerint kiosztandó.

Ezen nevezetes nemzeti verseny kormányzása két szakértő bizottságra és ötrendbeli juryra volt bízva; melyek ismét osztályokra ágaztak szét vagy osztattak fel, a következő feladatok megoldása tekintetéből: 1) lovak és lófajok, szamarak; 2) szarvasmarhák; 3) juhok, sertések és házi s majorsági állatok; 4) a termények és haszonra fordítható nyers anyagok s 5) a gépek és eszközök becslésére.

Ezen különféle osztályok részben ismét alosztályokra oszlottak. — Az első megmaradt további felosztás nélkül, mivel csak egyféle tárgyak voltak bírálása alá rendelve; a második öt osztályra oszlott, melyek a különböző fajok becslésével foglalkoztak.

A harmadik rendbeli jury szintén öt osztályra oszlott, melyek közül az a) a merino és kevert merino-juhok fajait becslé, a b) a külföldi, u. m. a laine, longue, vagy hosszuszörű és rövidszörű juh-fajok, a c) a bajor és mindennemű francia juh-fajok s kecskék, a d) csupán a sertések, s a e) a majorsági és háziállatok megbírálásával foglalkoztak.

A negyedik rendbeli jury felosztott nyolcz alosztályra; ezek közül az a) a magvak, vegyészeti fűvek, cukor és vegyészeti készítmények; a b) mindennemű gabonák, liszt, főzelékek; a c) a takarmány-fűvek, takarmány-magvak és takarmányhoz tartozó növények; a d) az írósvaj, sajt, méz, zsir és berakott (befőzött, besavanyított, fojtott), conservált élelmi tárgyak; az e) a borok, sörök, gyümölcsborok, ecetek, szeszes italok; a f) a selyem s más efféle anyagok; a g) a fanemük, tuskók és mindennemű erdőségi termények, végre a h) oszt. a keleti, algiri, és gyarmatokból való termények becslésével volt elfoglalva.

Az ötödik rendbeli jury hét alosztályra oszlott: az a) az általános eszközök, mozdonyok, gőzgépek, elkülönített ló-mozdonyok, emelőgépek, erőmérő, mérőtányérok, mázsálók, font, rőf és öbölmértékek, szállító eszközök, lépcsők, létrák, kosarak, a b) a szivattyúk, vízgépek, majorsági tovább vihető kovács-műhelyek, ásó eszközök, alagesővezési csőveket készítő gépek, gazdasági építészeti, gazdasági könyvek és tervek, a c) termelési eszközök, ekék, földforgatók, boronák, irtók, hengerek, sorkapálók, s a földmíveléshez való mindenféle szerszámok, a d) a vető és magszóró, plántáló és szedő, kaszáló, arató, forgató, gyepnyitó, gyümölcszedő, s szőlőmívelési eszközök, az f) a gazdasági növényeket feldolgozó — gépek (liszt-malmok) cséplő, hajazó, morzsoló gépek — rostáló, választó, tisztító rosták, magtárak, gabnavermek, szőlőmorzsolók és prések, a g) az istálló eszközök, ólak, istállók, rácsok, gyökvágók, szecsavágók, zuzógépek, — selyemtenyésztés, méhészet, haltenyésztés, csibeköltő-gépek, nagy kaliczák, kártékony állatok kiirtása, halászat, vadászat, s a h) a. oszt. a majorsági gazdálkodás, konyhai edények, fűtés, sütés, savanyítás, tej-edények, köpülők, sajt-prések, pálinkafőzés, czukorkészítés, serfőzés és a külső ecetfőzés becslésével foglalkoztak.

II.

Bordeaux, július 26-án 1860.

Mint hogy az ötrendbeli jury működését megirtam, szükségesnek látom még arról is tudósítani, hogy ezeken kívül még egy 31 tagból álló *commissió* is volt, tíz osztályra felosztva, s ezenkívül volt még a titoknoki és rendező, vagy tudakozási hivatal.

A kiállítási tér nagysága, a mint lépéssel fölvettem: a lovak 940 öl hosszúságú helyen állottak; egy sorjában 4 osztályban volt 786 ló és 2 szamár kiállítva. (A két utolsó állat egyike első érmet, a második második érmet kapott.)

A szarvasmarha az iparcsarnokban állott, hol 4, hol 5 sorban; az egész palotában földszint körül; összesen 1470 darab volt kiállítva; ezek közül 27 a császár gazdaságaiból való; a palota hosszúsága 250, szélessége 110 méter.

A juhok a palota előtt állottak, részint deszka-, részint sodronyfonásu rekeszekben vászonfüdél alatt; volt összesen 548 db, ezek közül 28 a császár gazdaságaiból.

A sertések állottak a palota északi végén, hat sorban, szintén vászonfüdél alatt. 243 db. volt kiállítva. A kecskéket kifeledtem; ezekből is volt 13 darab.

A palota ezen végén voltak az apró házi-állatok is elhelyezve a szép kertben, ugymint 43 házi-nyul, 535 kakas (mindenik törökösen több tyukkal); 26 osztályban voltak pulykák, 44 osztályban ludak, 207 osztályban gyöngytyukok, galambok, kacsák, pávák (arany, ezüst és más fajuk) fekete és fehér szárcsák, fekete és fehér hattyúk, hokko-k, penelop-ok, fürjek, többféle erdei és mezei madarak; végre volt még egész republica méh is.

A tér, melyen a gépek és eszközök voltak felállítva, 80,000 □ ölet

tesz. A palota emeletén voltak a kisebb, vagy a kézzelhajtó gépek, gazdasági termények, gyapju, gyapot, selyem, selyembogarok, len, kender és a vegyészeti cikkek, borok, serek, szeszek, kenyér, sajt, turó, írósvaj, méz, zsir, vaj, liszt, mely tárgyakból összesen 4048 szám volt kiállítva. Ezekenkívül még a korona-gazdaságokból is voltak beküldve gazdasági termények, borok, erdei termények, 45 szám.

A gépek száma 3976 volt, ezek közül 120 db. azon angol czégeké volt, melyek franciaországi honosultsági joggal bírnak.

A butorfiák, melyek között sokkal szebbek vannak a magyarhoniaknál, következő számokkal voltak kiállítva: 45-féle Algirból, 94-féle Guadeloupe-ból, 62-féle Guyana-ból, 35-féle Ug-Kaledoniából, s ezenkívül az összes francia gyarmatokból a gazdasági terményeken kívül 3615 számmal volt: gyapju, gyapot, selyem, len, kender, bor, szeszesitalok, gyümölcs, kávé, nyers, cukor, festék-fák és gyökerek, dohány, narancs, citrom, füge, mindenféle essentiák, s más keleti vagy déli termények. — Algir nincs ideértve, mivel Algir maga 539 szám mindennemű gazdasági, kerti, erdei és más terményeket küldött a kiállításra.

Irodalom és művészet.

+ („Keresztény magvető”) ily című egyházirodalmi vállalatra nyitnak aláírást Kriza János és Nagy Lajos, kolozsvári unitárius papok és tanárok mint szerkesztők. Tartalmazni fog e munka: vasárnapi és ünnepi prédikációkat, urvacsorai és keresztelési beszédeket, könyörgéseket; továbbá egyes nevezetesebb momentumokat az unitárius egyház életéből; külföldi nevezetesebb unitárius férfiak életirátát; unitárius vallási könyvek ismertetését, az unitárius egyházzsemélyzetet, a papi kinevezéseket, az unit. iskolák állását stb. E vállalat több kötetre fog terjedni; az első kötet (12—15 iv) jövő 1861. év elején fog megjelenni. A könyv ára 1 ft., mely annak megjelenésekor lesz beküldendő. Az aláírások f. évi sept. végeig Kolozsvárra a fennirt szerkesztőkhöz, avagy Stein János, vagy Demjén László ottani könyvkereskedőkhöz küldendők be.

+ (Uj imakönyv.) Balassa-Gyarmaton ily című, jeles imakönyv jelent meg: „Aldozatok. Imák, kötött beszédekben, művelt keresztyének számára. Witschelnék német eredetijéből a XX-ik kiadás szerint magyaritá Csalomjai.” A diszesen kiállított imakönyv ára 1 ft.

+ (Boross Mihály) „Szent István király életrajza” című munkát irt a nép számára, melyet Wodianer fog kiadni előfizetés útján. A munka aug. 10-re jelenik meg. Ara 50 ujkr.

⊙ A napokban megjelent Remellay Gusztáv, *Multunk Hölgyei* című regényes krónikájának első kötete, csinos kiállításban. A szerző egy kötet helyett kettővel kedveskedik előfizetőinek, kiknek száma, mint halljuk, az ezeret meghaladja. A munka érdekességét neveli az, hogy Vörösmarty, Garay s több költő egyes versei vannak beleszőve. Ez első kötetet még gróf Széchenyi Istvánné arczképe is díszíti.

+ Müller Gyula könyvárusnál ily című munka jelent meg: „Rövid egyházi beszédek, vagyis urimádság, angyali üdvözlét, Isten és egyház parancsai, szentségek és főbűnök egyszerű és nyájas fejtegetése. H. J. Thomas liége-i székegyház gyóntató-kanonoka által. Francia eredetiből, a hatodik kiadás után magyaritá Talabér György.” Két kötet. 268 és 254 lap. Ara 1 ft. 60 kr.

+ (Uj magyar lap Vácson.) A „Napkeletnek” írják Vácról, hogy ott Árvay József egy magyar hetilapot szándékozik kiadni, melynek főmunkatársaul Degré Alajos ismert írónkat emlegetik.

△ (Régiségügyi folyóirat.) Azon hír szárnyal, hogy b. Balassa Antal ur régiségügyi folyóiratot akar megindítani.

b.— (Vastag Gy. festész hazánkfia Kolozsvárott) jelenleg Brandenburgi Katalin képét festi a porosz királyi képtár számára, a honnét a fejedelmi rokon e képe még hiányzott.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

+ (A tiszavölgyi szabályzó társulatok nagygyűlése.) Jul. 30-án ültek össze a tiszavölgyi szabályzó társulatok képviselői, számszerint harminczan, gr. Károlyi György palotájában s elnöklete alatt, tanácskozándók a Tiszaszabályzás eddigi netalán tapasztalt hiányai, s a teendők felett. A tanácskozás főbb pontjai a „P. H.” szerint következők: Elnökül gr. Károlyi György, alelnökül Lónyay Menyhért, jegyzőül Tóth István urak kértettek föl. — B. Sennyey Pál indítványára elhatározatott, hogy a nagygyűlés a Tiszaszabályzás nagy művének áldásos emlékeztető életbeléptetője n. gróf Széchenyi István iránt a kegyeletes hála és tisztelet adóját, a dicsőült nagy férfit családjához intézendő fölirattal rója le. — Felolvastattott Herrich Károly tiszaszabályzási központi felügyelő urnak az utóbbi év szabályzási eredményeit részletesen felmutató jelentése, mely a derék felügyelő urnak a gyűlés egyhangu köszönetét eredményezte. — Tóth István indítványozza, hogy az átmetszések alulról fölfelé vételessenek munkába, s az új medrek mélyebbre és szélesebbre ásattassanak. — Fráter Pál párhuzamot vonván az 1847. és 1848-ik, továbbá az újabb idők szervezései közt, úgy találja, hogy azon gyámság, mely alá a tiszaszabályzási társulatok az 1856-ki ny. parancsával vétettek, egyáltalán nem czélszerű; ohajtja tehát, hogy központi bizottsmány állítása eszközöltessék, egyelőre bizottsmány neveztetvén, mely a tiszavölgyi

Vasárnapi Ujság 32-ik számához 1860.

társulatok sérelmeit, ohajtásait stb. sorozza, s javaslati minőségben eléterjeszse a közelebbi nagygyűlésnek. — Lónyay Menyhért indítványozza, hogy az 1856. évi ny. parancs mellőztetvén, központi bizottmány állítása kérelmeztesse, mely aztán a nagygyűlés hozzájárultával a tiszavölgyi közös ügyek, kérdések és kívánatok elintézésében közbenjárjon; továbbá, hogy a tiszavölgyi mellékfolyók is a Tiszaszabályozáshoz csatoltassanak, hogy a szabályozásban öszhangzás legyen stb. Tárgyaltatott még a Tiszaszabályozásnak országos erővel gyámolítása, a közmunkáknak e célra fordítása stb. Lónyay Menyhért, báró Sennyey Pál, gróf Desseffy Emil és Tóth István urak fölkérettek, hogy a f. aug. 1-i gyűlésnek kész feliratot dolgozzanak ki a Lónyay-féle indítvány értelmében, mely felirat fölsőbb helyen rögtön előterjesztessék.

+ (A szegszárdi borászati egylet működése), írják a „Pécsi Lapok“, egy idő óta meglanyhult, minek oka az általános pénzihiány, a harcok megszünte s több általunk meg nem változtatható viszonyokban keresendő. Olcsó árért azonban külföldről több megrendelés érkezik az egylethez, de ezeknek eleget nem tehet; s így készletét a jövőre kénytelen eltenni, főleg miután igen valószínű, hogy az ideai termés minőségre nézve az óborokat még meg sem közelíti. Szegszárdon a szőlőfűrtök a sok eső után teljesen kifejlődtek, s attól tartanak, hogy zöldröhadásba fognak átmenni, mi annál inkább féltő, mert ez év nagyon hasonlít az 1831-kihez, melyben igen silány bor szüretett. Mennyiségre nézve alig van kilátás középtermésre.

Mi ujság?

— (Kisfaludy-társaság.) Aug. 1-én szavazatok többségével elnökké választott b. Eötvös József, helytartóelnökké Toldy Ferencz, igazgatóvá Arany János, titoknokká Greguss Ágoston, jegyzővé Tóth Kálmán. Pénztárnok és ellenőr választása elhalasztatott. Részletes tervet a munkálkodásokra, tisztviselők fizetésére stb. külön bizottság fog készíteni. A havi ülések minden hónap utolsó csütörtökén fognak tartatni.

— (Iskolai mű-ének-vizsgálat.) A pesti kegyesrendi nagy gimnásiumban július 25-kén tartatott a Szepesi Imre tanár vezetése alatt évek óta legjobban álló énekiskola nyilvános vizsgálata. A gondnal ápoltt, szívet s izlést nemestítő művészet iránt nagy érdekeltséget tanusított a szép számmal jelenvolt díszes vendégsereg, kik között a kegyes tanítórend kormányzóját főtiszt. Purgstaller József és főtiszt. Székács József superintendens urakat is szemléltük. A próbatét egyházi énekek elzengésével kezdődött; azután következtek a világi dalok, melyek tárgyai szintén magasb, többnyire honfui érzelmek valának (p. o. Kazinczy Ferencz emléke, a Szózat, ima a Portici némából, stb. végre tanévi záróénekek.) A dalok szabatos előadása a vendégar igényeit teljesen kielégíté, mit a k. tanítórendi kormányzó, Székács superintendens és Lutter gymn. igazgató uraknak az ifjusághoz intézett buzdító szavatai legvilágosabban tolmácsoltak. Kellemes hatást tett a jelenvoltakra az énekiskola fiatal tagjainak kisimult ezüst hangja, főleg Varga Pálé, Vida Jenőé, Rudi Nándoré, László Zsigáé, Matlekovics Sándoré, Oheroli Károlyé és Rechnitz Gusztáváé, kik magánszerepekben is fölléptek. — Meg kell itt említenünk a pesti takarékpénztári igazgatóság azon jótékonyosságát, miszerint az említett énekiskola alapítványi tőkéje gyarapítására 200 főt ajándékozott. Áldás legyen e kegyes adományon s a pártolásra méltó derék tanítézetten és vezetőin!

△ (A pesti szegény gyermek-kórházat), mint halljuk, adó miatt exequálják. (P. N.)

b. — (Gróf Károlyi István) Egerben, július 26-án este fáklászenével tisztelték meg, mely alkalommal több lelkes beszédet mondtak s elénekelték a „Szózatot.“

+ (Tompa Mihály) jul. 28-án Pestet látogatta meg. Pozsonyból jött, hova gyengélkedő szemei gyógyítása végett utazott.

+ (Egressy Gábor) életnagyságu olajfestésü arczképét Grimm Rudolf már elkészíté s jelenleg a műtárlatban látható. E jól talált képet a készítőművész keretéstől együtt a Muzeumnak ajándékozta.

+ (Vizsgálati hangverseny.) Figyelmeztetjük a közönséget a zenedének ma vasárnap aug. 5-én a muzeumi előcsarnokban tartandó vizsgálati hangversenyre, mely alkalommal ez intézet szavalati osztálya első évi eredményekép Jakab Istvánnak „A rózsáünnep“ című egy felvonásos alkalmi népjellemrajzát fogja előadni.

b. — (A „Szt. István“ gőzöst) tulajdonosaik, a Luczenbacher testvérek a bibornok hg. primás ő eminenciájára rendelkezése alá bocsátották, azon alkalomra, midőn majd a Szt. István-ünnepre Pestre fog leutazni. Ez ajánlatot ő eminenciájára elfogadta, s aug. 19-én a feldiszített „Szt. István“ gőzösn tartja Pestre bevonulását.

⊙ (Részvét.) A szegedi főrabbi Löv Lipót egy legközelebb tartott beszédében adakozásra szólítá fel hiveit a Szíriában a pogányok által üldözött s sokat szenvedett keresztények javára. (Sz. K.)

— (Menyegzői ünnepély.) Nyir-Baktáról, jul. 25-ről írják: Remélem, nem fog ön előtt egészen érdektelen lenni azon menyegzői ünnepély, mit az egész hazai közönség oly örömmel vesz, s mit alulirt, pár igénytelen sorban ohajt közleni: Julius 21-kén Nyir-Bakta és Lorántháza egyesült községe nem mindennapi ünnepélynek örvendhetett. Ekkor vezető oltárhoz bájos menyasszonyát gróf Degenfeld Ilonát, hazánk kitünő fia, Tisza Kálmán ur,

ma tartá fényes menyegzőjét a boldog pár, környezve a két haza sok mágnásától. A menyegző a nagy névhez illő pazargazdag fényben ment véghez, az esküvő reggelén a kastély — ősi szokásként — örökké nyitva álló kapuját s környezetét zöld diadaliv, buzakalászok s virágokból font nagy koszoru díszíté, mialatt robogott esküvőre, számtalan fogaton az eljegyzett párt követő fényes vendégsereg, disztívén mindannyit a régi magyar, büszke leventei gazdag öltöny, követte a ptykés, frakkos, figarós inasok seregétől. Eredeti volt hallani, az ily nagy ünnepélyt s ily gazdag öltönyökben díszlő, frakkos inasoktól környezett mágnásokat ritkán látó parasztnép természetes megjegyzéseit. — A többek közt egy mellettem állott pór így szóla szomszédjához: „Teremtő egy Isten! mégis csak nincs széles ez világon olyan szép, mint magyar urnak lenni, látja-e kend komám? hogy még azok a fényes aranyptykés, köcsöglalapos, bajszatlan nagy német urnak is mind ezeknek a szolgálatára állottak!“ — A menyegzői esküvő után következék a gazdag lakodalmi ebéd, hol a nemes gróf, az örömapa, bár prédálás nélkül, de pazarlásig megmutatá, hogy milyen szokott lenni a magyar urri ebéd, megmutatá, hogy hazánk tejjel mézzel folyó földé mit tud a legfinomabb étkek s régi finom italokban produkálni. A sűrű toasztok az érzelmeket még inkább fölbuzdíták. Miután főpásztorunk, h. superintendens Balogh Péter ur az egész haza nevében örömet fejezé ki a nemes pár egybekeltén, s a fiatal párt s az egész nagyuri vendégkoszort megáldá; következének az egymást erő kitünőnél kitünőbb felköszöntések, melyek közül gróf Teleki Domokos humorisztikus előadása még a legkomolyabb férfiakat is vig kedélybe hozá, áldáskívánások, kisérve az öreg Boka isteni magyar kedvre derítő bandája siró hangjaitól. — Tisza Kálmán még az nap elröpíté őt sárkány szürkéin legdrágább kincsét az ősi kastélyba; de azért folyt a lakoma, s a szó teljes értelmében hét országra szólt a lakodalom, mert ugyanannyi csapat barna fiu itt s több jószágban, hol az új pár keresztülvonult, vígan hirdeté, hogy ma lakodalom van, és mert a jószívű gróf nemcsak tisztjeinek, hanem minden cselédjeinek, még bérescinek is megengedé, hogy a dolog vége mellől eljövén, a menyegzői dalidóban résztvehessenek, s pompás szarvadiba s tokajiba temessék el munkáik fáradalmait. — Élmi is fog e nap a menyegzőben résztvett nép emlékében örökké, s e helyen bő áldását halmozza az új fényes párra, az örömatyára a nagyérdemű grófra s egész főuri családjára, s örvendhet a haza, mely ily nagyokat bir kebelében. — X

— (Egy új házaspár meglepetése.) N.-Szalontáról írják jul. 30-ról: Folyó hó 28-án este 7 óraker e város összes férfiertelmisége különbség nélkül 14-én kocsiá utt, s a kis sereg 9 órára a szomszéd faluban Geszten termett, a hol is fél órai pihenés után fáklákat ragadva, garibaldiszterü stratégiai fogással szép csendesen a Tisza-kastély udvarán be, egy kanyarodással nesz nélkül a kertbe sompolyogtunk, s az erkély előtt kört formálva, zenekíséretében a Szózatot éneklők. E hangok váratlanul két szerető szívet lepettek meg, kiket a szerelem honából felriasztának. Minő látvány! minő szép jelenet következett! ha ti prózai emberek, komoly, hideg, számító mord tudósok, rettenetes literátorok, ezt látjátok, azonnal egy-egy regényíróvá változtok. A fáklafény közepett fent a magas erkélyen karöltve jött, és tündérmesésen állott egy fiatal pár, Tisza Kálmán és gr. Degenfeld Ilona, midőn a tömeg közül Lovassy Ferencz kibontakozva előlép, s a Tisza-család iránti régi tiszteletnél fogva, az új házaspárt egy valóban hatalmas beszéddel üdvözölte. Mire a felköszöntött fiatal hazafi és férj kedves humorral válaszolt, ügyesen és találólag beszédébe szöve egy híres komikusnak egy bizonyos kérdésre adott talpraesett feleletét. Végre harsány éljenkiáltással befejezven a tiszteledést, rögtön haza jöttünk. Köszönet, és üdvözlét, azon három nőnek, kik ez éjjeli kirándulásban résztvettek. — N. J.

+ (Tüzevész Pesten.) Aug. 1-én délután 3 és 4 óra közt a statió-utca egyik földszintes házában tűz ütött ki, mely azt pár negyedóra mulva egészen elhamvasztotta. A ház, ugy halljuk, biztosítva volt. Azt is rebesgették, hogy szándékosan gyújtatott meg.

+ (Magyar viselet.) A hány orosz főuri család közelebről fővárosunkon átutazott, mind ugy megkedvelte a magyar nemzeti viseletet, hogy maga és gyermekei számára rögtön készítettett egyes darabokat, sőt teljes öltözékeket is. Jelenleg Trubeckoy herczegnő mulat fővárosunkban s gyermekei számára a magyar ruhák már meg vannak rendelve.

+ (Havi operai expeditiója Bukarestben) tökéletesen megbukott. A társulat, mely a zenekaron kívül 50 személyből áll, segélyért most Kuza herczeghez folyamodott, ki a társulat állapotáról s körülményeiről az illetőktől tüzetes jelentést kívánt. Így most reménye van a társulatnak, hogy a hinárból ki fog gázolhatni, s haza vergődhetik.

⊙ (Patikárus Ferencz) ismert zenész, hír szerint Debreczenbe fogja áttenni lakását. Ő ugyanis a meghalt Boka Károly veje.

— Szarazbeőről értesítettünk, hogy beszterczebányai Szartory Károly Debreczenben elhunyt. A megboldogult honfui érületének gyakran magasztos jeleit adá; különösen a nemzeti irodalom vesztette el benne lelkes pártolóját, mit többek közt azáltal is tanusított, hogy a legfontosabb, s magánosak által nem igen megszerezhető tudományos művekből álló könyvtárát s becses iratait a debreczeni iskolának ajándékozta. Majd tudományos műveltséggel végzett angol-, francia- és törökországi utazásaiból visszatérve egyedül családjának, honának és nemzetének élt. Emlékét és tetteit mint hű férjnek s gondos atyának a haza minden részében számos barátai és tisztelői örzendik.

+ (Győről) irják a „P. Naplónak“: Üdvözült gr. Batthyány Lajos elsőszülött leánya Emma, gr. Batthyány Gézáé jul. 26. és 27-ke közti éjjel egy egészséges fiugyermekkel örvendezteté meg férjét s grófi családját.

+ (A Muzzeum tervei földszítésére) Fialka Eugenia Rozsnyón 65 ftot, Kubinyi Nagy Zsuzsanna Rozsnyón 40 ftot, Deutsch-Steinicz Teréz Aradon 9 ft. 50 krt, báró Révay-Tajnay Ilona Pesten 125 ftot, Sánka Stefána Aradon 21 ftot, báró Gerliczy-Sztankovány Erzsébet Budán 153 ftot, Orosz-Erős Erzsébet Littkén (Szabolcs) 144 ftot, Bogyay Ida Sümegen 31 ftot gyűjtöttek; Máriássy-Fáy Petronella Pesten 10 ftot küldött.

b.— (A debreczeni színház ügye) írja a D. K. legközelebb tárgyalás alá került, de a tisztos homály, mely Debreczen közügyeit általában vastagon takarja, egyelőre e tárgyalásról csak annyit enged mondani, miszerint azt végezték, hogy majd máskor végeznek.

+ (Molnár György szintársulata), mely jelenleg B.-Füreden közmegelegedésre működik, onnan Szegedre megy, s előadásait aug. 30-án „Bánk-bánnal“ kezdendi meg, a Dugonics-szobor javára.

+ (A szabadkai színház) f. évi nov. 1-től 1861. márczius végeig, magyar előadásokra bérbe fog adatni. A vállalkozni szándékozó szinigazgató urak ebbeli szándékukat, társaságuk erejének s tagjainak megnevezése mellett, a szabadkai várostanácsnál aug. 20-ig jelentsék be.

△ (Perisso párisi nagy kereskedő) meghalálózván 600,000 frankot hagyott hátra a szegény munkásoknak egy menhely építésére. Ő is szegény munkából küzdte fel magát nagykereskedővé.

b.— (Régiség.) Szolnoknál egy nő egy mammuth alsó bal zápfogát találta meg, mely már egészen kővült és kilencz fontot nyom.

— (Sajnálatraméltó események Duna-Földvárán.) E helyről a következő tudósítást veszszük: Mig a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok testvérnapok hazánk minden részéből annyi dicséretes és szivemelő hirt terjesztenek nemes tettek, nagylelkű adakozások, hazafini törekvések egész lajstromával, melyből kitűnik, hogy nemcsak külső modor által a jelenkor művelt népei közé tartozunk, hanem lovagi becsületérzésben is dicsőült eldödeink, nyomdokait követni akarjuk; mig minden józanember belátja már, minek igazságát sokszor vesztünkre csak későn, keserűen tapasztaltuk, hogy csak egyetértés és testvéri összetartás képes, egy ország anyagi és szellemi jóllétét emelni: addig népes városunkban az elmúlt sötét századokra emlékeztető vallási és polgári türelmetlenség annyira elharapózik, hogy a legszomorubb eseményektől lehet tartani. Pedig ez a népeket emésztő szörnyeteg nem gyökerezik a magyar nép többségének keblében, s itt is csupán egynehány, az ugynevezett iparos osztályból való szivtelen és meggondolatlan egyén idézte fel. Ezek terjesztik a gyűlölet magvát, — az ég tudja, kitől buzdítva és bátorítva, és mi czélből. — Városunkban körülbelül mintegy száz izraelita család is lakik, kik közül egynehánynak neve mind vagyona, mind becsületre nézve fővárosunkban is eléggé ismeretes; de valamennyi annyira magyar, hogy gyermekeik egy német szót is alig értenek; a társalgás köztük általában magyar. Nem csoda tehát, hogy midőn Magyarország népe újra elhatározta, hogy nemcsak nyelvre, hanem öltöny- és modorban is magyar akar lenni, akkor ők is siettek a szép magyar ruhába öltözni. — S van-e, a ki elhiszi nekünk, ha mondjuk, hogy épen ez ébresztette fel itt a vak türelmetlenséget a zsidók iránt! Pedig, fájdalom, ugy van. Ocsmány, sértő dalok, pasquillok, írójának gyalázatára váló, gonosz szándéku, és tudatlanságot eláruló bunkós versek, napi-, vagyis inkább esti-renden vannak, és ritkán mulik egy éjszaka, melyen egyik, vagy másik jobbmodu izraelita ablaka alatt az ugynevezett „Zsidó-dal“ nem hangzanék, és fájdalom, gyakran olyanok füle hallatára, kiknek szent kötelességük volna, a csendet és egyetértést fenntartani. Nagy vigasztalásunkra szolgál e szomorú események közt az, hogy a csendzavarók élén álló egyének között három magyar név sem fordul elő, többnyire mind idegen országokból származott nyárs-polgárok! — Legyen szives, szerkesztő ur, e tényeket olvasó-közönsége előtt megérteni, és meg vigyog győződve, hogy minden jobbérzésű magyar undorral fog ilyen viszátkodásoktól elfordulni. Beszéljessünk ez eseményekről magunk között, s rójuk meg a rövidlátók kihágásait hazai magyar lapjainkban, mert csak árnyat vetne kedves hazánkra, ha a külföldi lapok kapnák fel e tárgyat, s magyarázgatnák a világnak, mennyire haladunk — visszafelé. A magyar nép nemzetisége törvényes és igazságos; gyűlölködésre, türelmetlenségre ennek szüksége nincs. A ki ebben leli kedvét, az öntudatlanul is oly dolgot cselekszik, a miben csak ellenségünk lelheti kedvét. *) — A. M.

— (Értesítés.) Miután a többrendbeli, nyomdai és nem nyomdai akadályok, mik „Trencsényi Csák“ című pályadíjas költeményem megjelenését eddigelé — kiadóim s magam hibája nélkül — gátolták, végre el vannak hártva: bátorkodom mind Engel és Mandello kiadóim mind magam nevében is tudatni a tisztelt előfizetőkkel, hogy a mű *september hóban* megjelenend. A tisztelt ivtartókat pedig kérjük, sziveskedjenek izeiket az illető helyekre mielőbb beküldeni, nehogy a példányok szétküldésében annak idejében késedelem legyen. — Szász Károly.

*) Valóban fájlaljuk az ily eseményeket s reméljük, hogy sehol ez országban ismétlésre nem fognak találni, önmaga ejtene ezáltal a magyar legnagyobb csobát mostani jó hírnevén. Különben mi is azt hisszük, a mit a fentebbi levél írója érint, hogy az afféle türelmetlenségi demonstrációk nem a magyar ember természetében gyökereznek. A magyar békeességben fert meg mindig szomszédaival s örömeit részeltette őket a kor igényeiből képest mindennemű szabad kifejlődésben. Ha valaki nyelvünket beszéli, legyen az bármily idegen származású, azt örömmel látjuk és halljuk; szintegy örvendeni kellene annak is, ha e hon lakosai közül minél többen csatlakoznak hozzánk külső szokásokban, ruházatban is stb. A bujtogatók irányában pedig, a kik az egyenlenségnek örvendenek, ébren álljon mindenkor a szemünk. Okos embernek elég ebből ennyit mondani. — Szerk.

Levelezés.

Erdélyi híradó, jul. 30. E héten Kolozsvárt nem csekély jelentőségű dolgok történtek, melyekről a politikai lapok részletes értesítést tenni bizonyosan el nem mulasztandják. Ezért mi csak a társaséleti mozgalmak feljegyzésére szoritkozunk, melyek sorát folyó hó 25-én este Reményi Ede hangversenye nyitotta meg. Lehet gondolni, valamint a közérület a hegyen innen nem más, mint a Királyhágón tulinak hű visszatükrözése, ugy Reményi fogadtatása, Dézsen — hol először zendült hurja Erdély földén — és itt, a többinek csak méltó folytatása volt.

A 26-án kezdődött lóversenyek az ország különböző részeinek értelmiségét nagy számban vonták össze, — épen jókor, hogy hirt vigyenek a két haza minden vidékére azon örvendetes és szivemelő jelenetről, mely a honunkban felébredt testvériségi érzelmekben egy új, fontos adalékot szolgáltatott, s a román elemet nemzetünk érdekeivel még szorosabb lánczok által füzte össze. Ünnepekt hegedü-művésznök, tudnillik, második hangversenye napján a magyar értelmiség által román nemzeti dalok játszására lön felszólítva, mire az épen Kolozsvárt mulató herceg-kormányzó engedélyt adván, este a színház helyiségeibe szokatlan — még Reményinél is szokatlan — számú közönség sereglett össze. S midőn megszólaltak a fájó, merengő, olvadó hangok, melyek szomorú zengzetében egy ezred története hallik: a sokaság harsányán és őszintén „éljen a román nemzet!“ felkiáltásba tört ki, mely megszünni nem akart, s csak a jelenvolt románok szivélyes szetreászke ungur-ja által lön megszakítva. Közben a karzatról száz meg száz példányban következő verszet hullott a nézők közé:

„Művész, kinek bűvös vonóján
Nagy érzések világa él:
Te két rokon nemzet szivében
Egy drága hirt megpendítél.

Két nép, kiket közös vesztélyben
Tíz századév meghordozott:
A korszellem hívó szavára
Testvéreileg kezét fogott.

Művész, kinek merész vonója
Keresztüljár velőt, kebelt:
Testvéreilek szent szavában
Dalod legszebb viszhangra lelt!

Színház után a közönség nagy része s a jelen nem voltak közül is számosan Kolozsvár leglátogatottabb vendéglőjébe, a „komlókert“ szabad ég alatti helyiségeibe díszes lakomára gyűlt össze. — Az összes arisztokratia, a lóverseny-társulat tagjai, irodalom, magyar és román értelmiség a legtetemesebben voltak képviselve, ugy, hogy a zsufolt udvarban helyre nem vergődhetett vendégek száma pár száznyira ment, s a gyülekezet mégis éjjel utáni 1 óráig teljes számmal együtt maradt. Az ez alkalommal történt lelkes és ildomos nyilatkozványokról, mondok, itt értesítésre sem tér, sem hely nincsen; elég legyen megjegyezni, hogy az áldomások sorát lelkes ifju hazánkfia Papp Miklós nyitotta meg, ki Hunyadi János dicső és boldog korára hivatkozva, a magyar és román nemzetet, a közös mult és közös érdekek nyomán testvériségre szólította. Pappnak ügyvéd Rácz János román nyelven meleg szavakkal, becsületos szándékot tanúsító okos belátással felelt s a közönségtől szakadatlan éljenzéssel üdvözöltetett. Rácz később még két ízben ugyanigy beszélt. Aztán Kőváry Mihály, Sipotár (derék román jogtudor, parlamentararis magyar beszéddel), gr. Bethlen Gábor, Mikes Benedek, gr. Vay Béla, b. Podmaniczky Frigyes, Tisza Kálmán, Demeter (román ifju, magyar és román nyelven), gr. Bethlen Farkas, gr. Lázár Mór, gr. Bethlen János szónokoltak, mindnyájan az egyetértés, ősi intézmények és honegység értelmében, miglen a fényes gyülekezet a „Szózat“ hangjai mellett szételoszlott.

Nincs kétség benne, hogy e korszerű nemzeti nyilatkozvány, mely kivált a mi specialis körülményeink közt mélyen érzett közszükségnek felelt meg, a hon határain kívül-belől százszoros erővel fog viszhangozni.

Reményi az este tartotta harmadik, folyvást sűrűn látogatott hangversenyét, melynek tiszta jövedelmét ismert hazafias áldozatkészségével a helybeli nemzeti színház alaptökéjére ajánlotta. Előadásai mind három este oly erősen voltak látogatva, hogy a közönség elhelyezése végett a szinpadot is ülőhelyekkel kellett ellátni. Mint tudjuk, innen Tordára, majd Maros-Vásárhelyre, Szebenbe, Brassóba, Székely-Udvarhelyre s tán Sepsi-Szt-Györgyre szándékszik, hogy vezesse a magyar nóta bűbajos hangját — diadalról diadalra. Aztán Mehadia felé megint Pestre fog visszatérni.

Kolozsvárt működött színész Nagy Pista részére — kinek hollétét az illetők nem tudják — már több mint egy év óta néhány száz forintnyi készpénz örökség várazkodik, melyet felhatalmazás mellett kézbekephat ugyan csak Kolozsvárról, Demjén László központi könyvkereskedése által. — Z.

A magyar Akademia palotája.

— (Heti kimutatás) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez a m. Akademia számára beküldött adakozásokról:

XXVIII. közlés: Bagamér (E.-Bihar) község lakosai Bereczky Géza által 20 ft (ebből a tőkére 10 ft). — Jászapátiból egy, Balajthy Péter urnál tartott névünnepi estélyből többen 158 ft. — Vanyarczról Kubányi József 5 ft. — Sopronból hárman (Loksa Dániel 5 ft, Démy János 3 ft, Hanthó István 1 ft) együtt 9 ft. — Nagy-Váradról több tanuló ifju Sasfi Ferencz által 25 ft. — A bécsi egyetemen gyógyszerészetet tanuló magyarok Gerber Ödön által 26 ft. — Szügyről (Nógrád) többen Szabó Lajos által 90 ft. — Összesen: 333 ft.

Az eddigi I—XXVII. közlésekkel együtt: 12,030 ft 54 kr., 1 régi római arany, 1 husz frankos arany, 105 db. cs. arany, *) 17 képtfős tallér, 1 orosz tallér, 2 ezüst újfős 136 huszas, 2 negyedfős, 1 tizes és 10 darab 20 pfős nemz. államkölsönkötelezvény.

— (Részletes kimutatás) a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez beküldött adakozásokról, melyekhez többen járultak:

A XXVII. közlésből (V. U. 31 szám.)

Hogy a honnak messze távolban élő fia is megemlékeznek közös anyánkról és szükeiről, annak bizonyosságként vettük *Jenából*, a nagyhirű német egyetem városából azon 25 ft 15 krt, melyet az ott tanuló magyarok küldének be hozzánk az Akadémia házára. A lelkesedést tanúsító küldemény elismeréssel fog találkozni országzszeres mi csak azt sajnáljuk, hogy az egyes adakozók neveit meg nem tudhattuk.

Zempléni megyében *Morva* helységben van hely. hitv. követő atyánkfainak egy kised leányegyházuk, melyben többek keblében szintén vágytámadt azokhoz csatlakozni, kik filléreiket a tudományosság oltárára meghozták s így támadt azon 17 ft 20 kr, melyet innen az Akadémia háza és tőkéje számára vettünk. Az adakozók nevei:

Hegedüs Dániel a házra 1 ft, Eszényi Antal építkezésekre 5 ft, a tőkéhez 5 ft, Kollonay Károlyné szül. Potenkin Julianna az épületre 1 ft, Hlavathy János a házra 30 kr, Galgóczy János 30 kr, Kiss József 10 kr, Kiss Károly 10 kr, Lehotay Pál 10 kr, Kiss János 10 kr, Valyovszki Mihály 10 kr, Lehotay Károly 10 kr, Kollonay János építésre 2 ft, a tőkéhez 2 ft.

Szent-Jobbon (Bihar) majus 31-én szenteltek gyászünnepe gróf Széchenyi emlékének, mely alkalommal adakozás utján az Akadémia házára s tőkéjére 23 ft 50 kr, 1 cs. arany és 12 ezüst huszas gyűlt be a következőktől:

Dr. Kiss Ferencz a házra 1 ft, Beznák Béla 1 ft, Schreiner Gyula 1 ft, Lukáts Miklós a házra 5 ft, a tőkéhez 5 ft, Lukáts fia Géza a házra 1 ft, a tőkéhez 1 ft, Balla János a házra 1 ft, a tőkéhez 1 ft, Gazán Dániel a házra 1 ft, a tőkéhez 1 ft, Dunszt Jakab a házra 50 kr, Kis Pál plebános a házra 2 ft, a tőkéhez 2 ft, Bogdándy Antal a házra 6 db huszas, a tőkéhez 6 db huszas; végül Dévay Ignác ur is adott 1 db cs. k. aranyat az Akadémia tőkéjéhez.

A gömörmezei ösmagyar *Pelsőcz* m. városban, mely — mint ottani lelkes tudósítónk írja — vagyoniilag szegény, de lélekben gazdag és tehetségéhez képest minden jó ügynek buzgó barátja, bőkezűen adakoztak a háza oltárára s 85 ft 20 krt küldtek be az Akadémia számára. Ehhez járultak:

Pelsőcz városa a házra 10 ft, a tőkéhez 10 ft, a pelsőczyi ref. egyház a házra 4 ft, a tőkéhez 4 ft, Szentpétery Sámuel ref. lelkész a házra 2 ft, a tőkéhez 2 ft, Nagy Teréz a házra 3 ft, a tőkéhez 3 ft, Kovács István a házra 2 ft, a tőkéhez 2 ft, Fridrik Vilmos a házra 2 ft, a tőkéhez 2 ft, Löcherer Tamás a házra 1 ft 50 kr, a tőkéhez 1 ft 50 kr, Szögedy István bíró a házra 1 ft 50 kr, a tőkéhez 1 ft 50 kr, özv. Gyurász Ignác né a házra 1 ft, a tőkéhez 1 ft, özv. László Andrásné a házra 1 ft, a tőkéhez 1 ft, Hoffmann Adolf a házra 1 ft, a tőkéhez 1 ft, Szarvas János a házra 1 ft, a tőkéhez 1 ft, Fridrik Károly a házra 50 kr, a tőkéhez 50 kr, Klepus István a házra 50 kr, a tőkéhez 50 kr, Juhász Mih. a házra 50 kr, a tőkéhez 50 kr, Bábay János egyházzogondnok a házra 50 kr, a tőkéhez 50 kr, Rudnay András a házra 50 kr, a tőkéhez 50 kr, Stok József a házra 50 kr, a tőkéhez 50 kr, Csirbesz Sámuel a házra 50 kr, a tőkéhez 50 kr, Buko János a házra 50 kr, a tőkéhez 50 kr, Kaukesch Ferencz főerdész a házra 15 kr, a tőkéhez 15 kr, Heider János alerdész a házra 25 kr, a tőkéhez 25 kr, Ambruzs István a házra 25 kr, a tőkéhez 25 kr, Sebő István a házra 25 kr, a tőkéhez 25 kr, Antal István a házra 20 kr, a tőkéhez 20 kr, Antal János a házra 20 kr, a tőkéhez 20 kr, Tóth István a házra 20 kr, a tőkéhez 20 kr, Sebő Mihály a házra 25 kr, a tőkéhez 25 kr, id. Becze István a házra 20 kr, a tőkéhez 20 kr, Kardos György a házra 25 kr, a tőkéhez 25 kr, Csakó István a házra 20 kr, a tőkéhez 20 kr, Pulen János a házra 20 kr, a tőkéhez 20 kr, Csakó Mihály a házra 20 kr, a tőkéhez 20 kr, Csik András a házra 25 kr, a tőkéhez 25 kr, Lőrincz György a házra 17 kr, a tőkéhez 17 kr, Gencsi János a házra 18 kr, a tőkéhez 18 kr, Bauszik Mátyás a házra 15 kr, a tőkéhez 15 kr, Kristoffik Imre a házra 5 kr, a tőkéhez 5 kr, Pál János a házra 12 kr, a tőkéhez 12 kr, Antal Borbála a házra 20 kr, a tőkéhez 20 kr, Palcsó János a házra 18 kr, a tőkéhez 18 kr, Tömöl János a házra 15 kr, a tőkéhez 15 kr, Becske István a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, Ambruzs Miklós a házra 15 kr, a tőkéhez 15 kr, Gecs János a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, Matós Mihály a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, Krempanzky János a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, Bába István a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, ifj. Tóth András a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, Szücs János a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, Ambruzs János a házra 12 kr, a tőkéhez 12 kr, Urbán András a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, Kerekes István a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, Csapó István a házra 10 kr, a tőkéhez 10 kr, a néptől apróbb adományok a házra 2 ft 88 kr, a tőkéhez 2 ft 88 kr.

Bácsmezejében a Dunapartján fekszik a 3000 magyar ajku lakost számláló község, *Dautova*. Majus 16-án itt is megtartották a nemzet nagy halottjéért a gyászünnepelet, mely alkalommal és a később folytatott adakozásból 30 ft gyűlt össze a m. Akadémia tőkéjére. Az adakozók nagy része földmivelőlkből áll s az eredmény nagyrészt a község érdemudus plebánosának, nt. Miklósváry Péter ur buzgalmanak köszönhető. Az adakozók névsora:

Miklósváry Péter plebános 10 ft, özvegy Fratricsevicsné 2 ft, Dosztig Etelka 2 ft, Fratricsevics János 50 kr, Burányi Antal tanító 1 ft, Albert József 1 ft, Farkas Ferencz 20 kr, Orbán András bíró 1 ft, Horváth Mihály eskütt 20 ft, Hangos Antal 20 kr, Burányi Antal 20 kr, Istvány Mihály eskütt 20 kr, Rác János 40 kr, Csörgics Antal 50 kr, Tarnai János eskütt 50 kr, Szöke József hadnagy 20 kr, Alföldy Lajos kisbíró 20 kr, Frányó András kisbíró 20 kr, Miklósváry Péter ifj. 1 ft, Sinkovics Ferencz 1 ft 5 kr, Szántosy Ferencz eskütt 50 kr, Burányi Jozsefa 1 ft, Burányi Dezső 20 kr, Burányi Ferencz 20 kr, Burányi Julianna 20 kr, Burányi Jolánta 20 kr, Fratricsevics Lajos 2 ft 15 kr, Sajóvári József 3 ft.

Szabadzállásról, hol a városi birtokosság 1000 fót ajánlott fel az Akademiának, s honnan mi is közöltünk már e célra hazafiai adakozásokat, ujabban ismét 53 fót 10 krt és 1 cs. aranyat vettünk. Ez eszme egy barátságos összejövétel alkalmával pendített meg, s nem csak ott talált azonnal lelkes viszhangra, hanem (örömmel közöljük az ily híreket) az ott lakó izraeliták is, meghallván a tényt, felszólítást intéztek az illetőkhöz, hogy „küldessék el ő hozzájuk is az aláírási iv.” A következő névsor szépen tanúsítja az eredményt:

Kovács József 1 db. arany, Gaál János 1 ft, Rozsnyai István 50 kr, Péter János 20 ft, Pap Gergely 5 ft, Várady Gábor 3 ft, R. Péter János 1 ft, Kotsis Péter 1 ft, Kovács Sándor 2 ft, Körtvélyesi Lajos 1 ft, Pap Imre 1 ft, ifj. Balogh József 1 ft, Nagy Bálint 1 ft, Lipott Imre 1 ft, Balogh 2 ft, Varga Sándor 2 ft, Péter Mihály 1 ft, Kadar Lajos 1 ft, Kovács Péter 1 ft, Blau Leopold 2 ft, Svárty Sándor 1 ft, Krausz Dávid 50 kr, Werner Moritz 1 ft, Lewinger Márton 20 kr, Blau Sándor 20 kr, Ganzel Simon 20 kr, Lewinger József 20 kr, Stern Lázár 10 kr, Hunvald Izrael 20 kr, Siager Abraham 10 kr, Stern Mórincz 20 kr, Blau Mórincz 1 ft, Krausz Lőrincz 50 kr, Fekete Mózés 20 kr.

Zalamegyei *Tapolca* mezővárosából, melynek községtanácsa, mint halljuk, a magyar tudományosság és nemzetiség ügyét előmozdítani ohajtván, a m. Akadémia számára közelebb 100 fót szavazott meg, a város egyes buzgó lakosaitól külön adakozásképen 90 ft 40 krt és 3 db aranyat kaptunk az Akadémia háza számára. Az egyes adakozók:

Nagy József 4 ft, Dückes Manó 2 ft, Leszner Ferencz 3 ft, Klug Ignác 2 ft, Fejér Ottó 2 ft, Török Antal öreg 1 ft, Barabás János 1 ft, Kovács Pál 1 ft, Piriti János 2 ft, Csébi Teréz 1 ft, Csébi Antal 2 ft, Polgár József 5 ft, Redl József 2 ft, Márton Gáspár 1 ft, Náray Antal 1 ft, Berger Károly 1 ft, Miskolczy Attila 1 ft, Eső Mihály 1 ft, Szücs János 1 ft, Roszkovás Venczel 50 kr, Gerzsó János 1 ft, Schönfeld Károly 1 ft, Bogdán Lajos 1 arany, Faichtmann Adolf 1 ft, Glazer Iván 4 ft, Löventritt Lipót 5 ft, Hanzsáros Imre 3 ft, Györi János 5 ft, özv. Szücs Julianna 2 ft, Friss József 1 ft, Duckes Samu 1 ft, Kállay Alajos 1 ft, Mayer Antal 1 ft, Tausz József 2 ft, Szalaváry Rezső 1 ft, Pollák Mari 1 ft, Lusztig József 50 kr, Leszner Salamon 1 ft, Farkas Sánd. 40 kr, Malatinszky Ferencz 1 ft, Vlasits Ferencz 50 kr, Trstvánszky Lajos 1 arany, és neje szül. Karácsonyi Teréz 1 arany, Balog István 50 kr, Kovács György 1 ft, Terplán Lajos 1 ft, Krausz Sándor 1 ft, Vadona Ferencz 3 ft, Vadona Ferenczné szül. Szabó Emilia 3 ft, Vadona Karolina 3 ft, Mojzer Ferencz 2 ft, Horváth Mihály 1 ft, Neuhauz Abraham 2 ft, Leszner Manó 5 ft.

+ (*Rupp Zsigmond* „*Borura derü*“) című csárdása az Akadémia javára 121 ft 8 krt jövedelmezett.

Közzététele

azon kegyes adományoknak, melyek 1859., aprilis 8-tól fogva, a nemzeti színházi nyugdíj-intézet pénzalapjának növelésére befolytak:

1. A Tisza-melléki tűzkárvédelet teljhatalmu bizottmánya — miután ez egylet az Első magyar biztosító-társulattal összeolvadt — fenmaradt összegéből a nyugdíj-intézetnek statuspapiroknak adományozott készpénzben	osztr. értékben. 315 ft. — kr. 2 „ 17 1/2 „
2. A pesti első hazai takarékpénztár mult évi apr. 19-én tartott közgyűlése alkalmával	525 „ — „
3. A t. cz. szilas-balhási olvasó-egylet	40 „ — „
4. Spissak György ref. tanító halála után, orvos Poor Imre ur az orvosi honorariumot jótékony célra szántnak nyilvánítván, Raisz Gedeon ur által ez intézetnek adatott át	21 „ — „
5. Fűsüs György ur a Vasárnapi Ujság szerkesztője utján	2 „ — „
6. A t. cz. jolsvai olvasó-egylet	84 „ — „
7. T. cz. Pap Elek mérnök ur magánuton	5 „ — „
8. T. cz. Vajda József ur, pesti polg. csizmadia-mester	5 „ — „
9. T. cz. Kunst János ur, pesti vendéglős	25 „ — „
10. A jászberényi t. cz. műkedvelő-társulat rendezősége az eredeti műveikért járó perzentek fejében	8 „ — „
11. A budai takarékpénztár ez évi apr. 7-én tartott közgyűlése alkalmával	100 „ — „
12. T. cz. Boor Károly ur Hosztodról a V. U. utján	10 „ — „
13. A nagybányai t. cz. műkedvelő-társulat	4 „ — „
14. T. cz. Mucus Mihály ur	3 „ — „
15. T. cz. Dobozi Dániel ur tiszakeszi birtokos, a gróf Károlyi-féle alapra és nyugdíj-intézetre küldött 100 fős urbéri kötelezvényének fele az akkori évfolyam szerint	36 „ 97 „
16. A budapesti t. cz. hangászegyleti zenede által adott hangverseny tiszta jövedelmének felerésze	100 „ 44 „
17. Néhai özvegy Gorove Lászlóné, szül. Rác Mária asszony, és sógora Gorove Károly ur által végrendeletileg hagyományozott 300 ft. felerészeül az örökösödési 8 percent levonás után	144 „ 90 „
18. A magyar főrendű urak által a nemzeti színházban rendezett második műverseny jövedelméből	1500 „ — „
19. A tatai t. cz. műkedvelő-társulat	9 „ 70 „
20. A jászberényi t. cz. műkedvelő-társulat második küldeménye	6 „ 31 „
Összesen	2947 ft. 49 1/2 kr.

Mely kegyes adakozásokat, midőn a választmány közméltánylat tekintetéből közzétenni kedves kötelességének ismerné, — a szives gyűjtők és adakozók irányában őszintén hálaköszönetét nyilvánítja. A t. cz. szerkesztőségeket pedig tisztelettel fölkéri: hogy ezen jelentést becses lapjaikba átvenni és közzétenni sziveskedjenek. — Pest, julius 20-án 1860. — *Feleki Miklós* s. k., választmányi jegyző.

Egyveleg.

+ (*Gyógyszer a tyukszem ellen.*) Dr. Berges szerint a tyukszemet legkönnyebben úgy lehet kiurtani, ha azt naponkint többször jodtinkturával bekenjük. Ha a tyukszem a lábujjak közt van, jodtinkturába és olaj-édbé (glycerin) mártott rongyocskát rakunk rá.

*) Mult számunkban hibásan áll 104 db. arany.

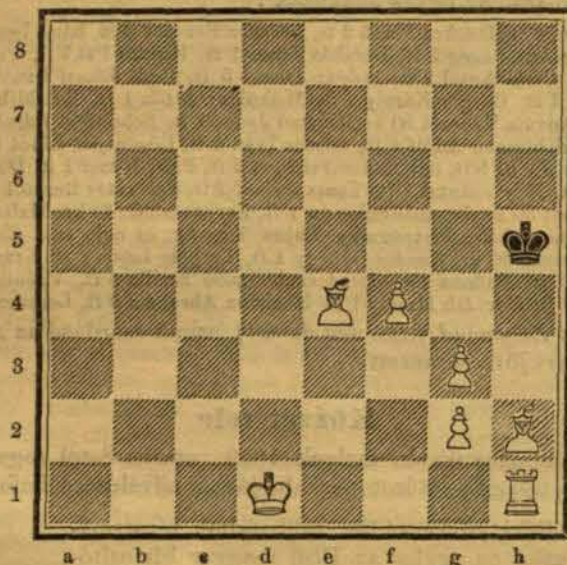
+ (China népessége.) A kínai birodalom összes népessége a legutolsó összeírás szerint 414 millió lelket számlál.
 + (Szapora istenáldása.) Muley Arschid, marokkói császár 1672-től 1727-ig, midőn meghalt, 900 fiút s 300 leányt hagyott maga után.
 b.— (A kivándorlás Németországból Amerikába csökkenni kezd.) 1859-

ben a hamburgi kikötőn át 6000-el, a bremai kikötőn át 2000-el, az antverpin át nagy 10,000-el kevesebb vándorolt ki, mint az előbbi években már egészen szokássá vált. Hova lett tehát az a 18,000 ember, kinek ki kellett volna vándorolni? Csak két eset valószínű, vagy otthon maradtak, vagy Magyarországra jöttek.

SAKKJÁTÉK.

32-ik sz. feladvány. — A „parabutyi gyár“-ból.

Sötét.

Világos.

Világos indul s 4-ik lépésre matot mond.

A 26. számú feladvány megfejtése.

(Weisz A. J. tanártól.)

Világos. Sötét.

- 1) H f 7 — d 8 H f 5 — d 6 :
- 2) F c 3 — d 4 † K c 5 — d 4 :
- 3) H d 8 — e 6 †

Helyesen fejtették meg. Veszprémben : Fülöp József. — Lessen : Báró Meszéna István. — Pesten : Cselkó György. — Parabutyban : Rothfeld József. — T.-Sz.-Miklóson : Frankl A. — Alapon : Perczel Gyula. — Rima-Szombaton : Baksay István. — Szegszárdon : Zöld Sándor. — Jánosiban : Keszler István. — Győrött : Rózsa Elek. — Debreczenben : Molnár Agoston, Saltzmann Ignác, Horváth Pál. — Csongrádon : Keller Lajos. — Gyula-Fehérvárt : Horváth Lajos. — Berhidán : K-y. — Karancson : Pótor Dániel. — Sz.-Kis-Szabadján : Fürst Sándor. — B.-Ujvároson : K—cs L—s. — Sarkadon : Nagy Lajos. — Kis-Kürtösön : Cs. K. — Sz.-Mihályon : Szalai Sándor. — T.-Füreden : Nánágy Gyula.

Rövid értesítések. Sz.-Mihály : Sz. S. Köszönettel fogadtak. — Kis-Kürtös : Cs. K. Üdvözlőkötönt sorainkban. — Gy.-Fehérvár : H. L. A második megoldhatatlan. Az első és harmadikra sokszor olvashatta ön megjegyzésünket. Az ötödiket, melytől többet remélünk, ohajtva várjuk. — Veszprém : F. J. A küldött összegért a magyar sakk-könyvből bérmentve nem 10 hanem 12 példányt indítottunk utnak.

Színházi napló.

Péntek, jul. 27. Új szereposztással először : „Kalmár és tengerész.“ Eredeti dráma 4 felv. Irta Czákó Zsigmond. Nem árt a régi jobb darabokból is néha egyet előrántani, kivált oly szegény világban, minő a mostani, midőn ugyancsak kifárad az ember türelme, míg végre új darabot láthat. A „Kalmár és tengerész“ régebben nagy hatása s kedvencz darabja volt a közönségnek; perze hogy voltak is ám derék szereplők. Most Arthur Feleki, a tengerészt Lendvai, a nagykereskedőt Szilágyi S., nejét Komlóssy-K.-né, Margitot Lendvainé, Bilsennét Szathmáry-L.-né, Feldner Luizát Szilágyiné személyesíté, mindegyik szereplő legjobb tehetsége szerint.

Szombat, jul. 28. Mazzi tenorista második föllépteül : „Kunok.“ Eredeti opera 4 felv. Zenéje Császár Györgytől. Ha Mazzit az igazgatóság állandóan szerződtené, úgy hiszszük, csak színházunk érdekében cselekednék; mert amellé, hogy hangja még folyvást szép és hatásos, nyelvünk iránt tanusított igyekezete és buzgalma is méltánylást érdemel. Mazzi ez este Andorási szerepében különösen tetszett. Huber Ida, Hofbauer Zsófia, Bignio és Udvarhelyi is jól énekeltek.

Vasárnap, jul. 29. „Tündérlak Magyarhonban.“ Vigjáték 2 felv. dalokkal és tánczokkal. A fiatal Bognár Vilma új jelét adta, hogy jobb népszínműnekesnők most nincs. A közvélemény amellé van, hogy Bognár Vilmanak minél nagyobb tér nyitassék jeles tehetsége kifejtésére.

Hétfő, jul. 30. „Estve és reggel.“ Eredeti vigj. 3 felv. Irta Kövér Lajos.

Kedd, jul. 31. „Montecchi- és Capuletti-párt.“ Opera 4 felv. Zenéje Bellinitől.

Szerda, aug. 1. „Az élet szinfalai.“ Vigjáték 5 felv. Dumanoir és Clairville után fordította Bulyovszkyné.

Csütörtök, aug. 2. „Hunyady László.“ Eredeti opera 4 felv. Zenéjét írta Erkel Ferencz.

Szerkesztői mondanivaló.

5221. Sz.-Györgyvölgye. A gyűjteménynek ekkoráig nem akadt vevője; még egy kísérletet teszünk s azután visszaküldjük. A könyvek iránti „kosár-adást“ nem értjük. Más czélra nézve szólott az, nem reánk. Kérjük így magyarázni.

5222. Országos kérdés. Országos háboru támadna belőle. Teljes meggyőződésünk, hogy az a mai felvilágosult korban kérdés többé nem lehet; s méltán szemünkbe nevéthetne bárki, a kihez e kérdést most komolyan intézni bátorokdánk.

5223. Csalomja. Nagy reményeket ébresztett ön bennünk a költemény iránt. Azon kellemes hitben, hogy a kiadhatás nem fog akadályokra találni, kérjük. A napokban küldött könyvpéldányokat illető helyeikre átszolgáltattuk.

5224. Deés. P. F. Utolsó perczben vettük a küldeményt. Köszönjük a javított kiadást. A kisebb közlés a jövő P. U.-ban.

5225. Selmező. R. T. Örömmel olvastuk sorait. Az illető „szerk. mondanivaló“-ban mi épen Selmező hölgyeinek védelmére emeltünk szót s épen azért nem adhattunk helyet lapjainkban ama beküldött feddő czikknek, mivel az ő honleányi érzelmeik számos bizonyítványát ismerjük. Igen örülünk, hogy ön szép levele is újra megerősít e hitünkben. Az ég adjon egyetértést az ottani társadalmi külön köröknek és tegye mielőbb átalánossá az ottani nagy többség tiszta hazafiui indulatát! Kívánatos, hogy a „bureaukrata haute-volée“ a maga természetes határai között maradjon.

5226. Jákfalva. R. K. Ott van a P. U. mult számában. Csupán közlendőink halmaza késleltette; ez okozta a rövidebb kivonatot is. De azért a közlés nem vésztett érdekében.

5227. M.-Sziget. (Biztosítási ügyben) Efféle közleményeknél megkívánjuk a közlő nevét. Panaszodik ön, hogy a majus 11. és 14-ki szigeti tűzkárokat még mai napig sem térítették meg a trieszti társulatok; hogy a kárvallottakkal felében, harmadában kiegyezkedtek ugyan, de még ezt sem fizették stb. Ezek megróni való dolgok ugyan, de — mint mondtuk — a közlőnek jól kell állni, hogy igazak is. Különben az olvasó bátran kételkedhetik.

5228. N.-Szalonta. N. J. Ama fáklás-estélyre vonatkozó tudósítást sohasem láttuk. Hol maradt?

5229. Kolozsvár. Z. Az eddigiék díja az illető helyre elment. Öntől számlát kérünk alkalmas időben. A román dalt nem bírjuk e pillanatban.

5230. Sámson. S. L. Sajnáljuk, hogy az értekezést mindaddig föl nem használhattuk. Közelebbi p-stán, kívánata szerint.

Nyílt tér.*)

Értesítés.)** Tisztelt ivtartóimat ezennel tudósítom, miszerint a „Witschel-Imák“ (Áldozatok) immár a könyvkötőtől is kikerültek, s a megrendelőknél azonnal szétküldethetnek; a minthogy e szétküldés részben már meg is történt. Kérem tehát a megrendelési iverket, lehetőleg a pénzzel együtt, mielőbb hozzám (K.-Csalomia, u. p. Balassa-Gyarmath) szolgáltatni. Annyit szabadjon itten megjegyezni, mikép a kiállításal, — úgy a betűket, mint a kötetért, — azok, kiknek példányait immár átadám, teljesen megvalának elégedve; mi a nyomdász és könyvkötő uraknak becsületükre, a tisztelt megrendelőknél pedig előlegesen is megnyugtatójukra szolgálhat. — K.-Csalomian, nyárhó 30-án 1860. — Csalomjai.

*) E rovatban közlött czikkéért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a Szerk.

**) Melynek közlésére a többi t. cz. szerkesztőségek is tisztelettel kéretnek.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	☉ Nap-		Izraelit. naptár	☾ Hold-		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
Augusztus			Julius (ó)		Ab R.			
5 Vasár.	6 10 Havi B	6 9 Ozv.	24 B 9 Krisz	4 43	7 28	17 Libusa	8 37	8 2
6 Hétfő	Urunk színv.	Urszin.v.	25 Anna	4 45	7 26	18 Bójt 1.	8 54	9 35
7 Kedd	Kajetán.Don.	Donát.	26 Hermol.	4 46	7 25	19 (elal.)	9 11	10 36
8 Szerda	Czirjék	Smaragd	27 Penteleim	4 48	7 23	20	9 32	11 47
9 Csütört	Román v.	Emód	28 Prochus	4 49	7 21	21 Kis fa-	9 58	0 54
10 Péntek	Lórincz vért.	Lórincz	29 Kallinius	4 50	7 20	22 (ünne)	10 33	2 3
11 Szomb.	Susanna v.	Tiborez	30 Szilas Sz.	4 52	7 18	23 Sab.	11 15	3 12

Holdnegyed : ☾ Utolsó negyed 9-én 10 óra 39 perczkor este.

TARTALOM.

Az első testvérharcok (képpel). J. M. — Itt akarok élni, halni. Dalmady Győző. — Kukliné prédikációi. — Vázlatok a magyar viselet történetéből (vége, képpel). Viskolaty Béla. — A vihnyeifürdő (képpel). N. — A harmat (vége). Kán Pál. — Böngészet az élet és tudomány mezéjén. — Tarház : A párisi általános gazdasági kiállítás. — Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Mi újság? Levelezés. Magyar Akademia palotája. Magyar színházi nyugdíjintézeti adakozások. Egyveleg. — Sakkjáték. Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Nyílt tér. Heti naptár.

Melléklet : Előfizetési fölhívás az „Országos nagy képes-naptár“ 1861-ik évi folyamára.

Felelős szerkesztő : Pákh Albert (lak. uri-utcza 12. sz.)